

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalouden koulutusohjelma / julkishallinto ja juridiikka

Marko Skyttä

VELALLISYRITYKSEN TALOUDELLISEN TILAN ANALYSOINTI
ULOSOTTOPROSESSISSA

Opinnäytetyö 2015

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalous

SKYTTÄ, MARKO	Velallisyriityksen taloudellisen tilan analysointi ulosotto- toprosessissa
Opinnäytetyö	62 sivua
Työn ohjaaja	Lehtori Päivi Ollila
Toimeksiantaja	Kymenlaakson ulosottovirasto
Lokakuu 2014	
Avainsanat	ulosottoselvitys, velvoitteidenhoitoselvitys, ulosotto- velvollinen, elinkelpoisuus

Opinnäytetyön aihe on velallisyriityksen taloudellisen tilan analysointi ulosotto-
prosessissa. Opinnäytetyön tarkoitus on oppia ymmärtämään velallisyriityksen
taloudellista tilannetta ja sen mahdollisuutta selvitä velvollisuuksistaan
ulosottoon joutuessaan. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää velvoitteidenhoi-
toselvityksen merkitystä ja saada yleiskäsitys tunnusluvuista, joilla yrityksen
arvoa ja elinkelpoisuutta voidaan mitata.

Työn tutkimuksellinen lähestymistapa on kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutki-
musaineisto on kerätty alan kirjallisuudesta, haastattelemalla yritysten ulosot-
toasioita hoitavia kihlakunnanulosottomiehiä, käyttämällä apuna sähköistä
verkkoa ja hyödyntämällä valtakunnanvoudinviraston koulutusmateriaalia.

Tutkimuksen tuloksena voidaan todeta, että kihlakunnanulosottomiehelle tulee
harvoin vastaan tilanteita, joissa hänen on määritettävä yrityksen arvo. Yrityk-
sen elinkelpoisuuden määrittäminen velvoitteidenhoitoselvityksestä saatavien
tunnuslukujen avulla on tavallista yrityksen joutuessa ulosoton piiriin.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että velvoitteidenhoitoselvityksestä saatava
tieto on riittävää kihlakunnanulosottomiehen työn kannalta. Velvoitteidenhoi-
toselvitys tulee aina tilata rekisterikyselyn yhteydessä.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Business Management

SKYTTÄ, MARKO

The debtor company's financial status analysis in a
distrain process

Bachelor's Thesis

62 pages

Supervisor

Päivi Ollila, Senior Lecturer

Commissioned by

Kymenlaakson ulosottovirasto

October 2014

Keywords

execution report, debt service obligation report, execution debtor, viability of the company

The topic of this thesis is the analysis of the financial situation of a company in a distrain process. Purpose of this study is to understand the debtor's financial situation and its ability to cope with their responsibilities in a distrain process. The aim of this study is to define the importance of a debt service obligation report and get an overview of the key figures for the value and viability of the company.

The approach of this study is qualitative. The main data has been collected from literature and by doing interviews with district distrainers. Additionally, sources were found in the internet and in training materials for the national enforcement authority.

As a result of the study it can be concluded that a district distrainer comes rarely in a situation where he has to determine the value of the company. When a company ends up in a distrain process it is common that its viability is defined by the key figures given in the debt service obligation report. The information received from that report is, in most cases, adequate enough for the distrain process. The obligations report should always be ordered together with the company registry query.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	6
1.1 Taustaa	6
1.2 Opinnäytetyön tavoitteet, kysymyksenasettelu ja rajaus	9
1.3 Tutkimuksellinen lähestymistapa ja tutkimusmenetelmät	11
2 YRITYS ULOSOTTOVELALLISENA	12
2.1 Tarve määrittää yritysvelallisen taloudellinen tilanne	13
2.2 Velkoja ja velallinen	14
2.3 Kihlakunnanulosottomiesten tarve lisäkoulutukselle yrityksen ollessa ulosotossa	15
2.4 Yrittäjän tapa toimia vaikeina aikoina	15
2.5 Erikoisperintä kihlakunnanulosottomiehen tukena	16
2.6 Erikoisperinnän tulokset	18
2.7 Kihlakunnanulosottomies selvittää yrityksen taloudellista tilannetta	19
3 VELALLISYRITYKSEN ULOSOTTOSELVITYS	21
3.1 Ulosottoselvityksessä selvitettäviä asioita	21
3.2 Osakeyhtiö ulosotossa	26
3.3 Velvoitteidenhoitoselvityksen tarve	28
3.4 Velvoitteidenhoitoselvityksen sisältö	30
3.4.1 Toiminta	31
3.4.2 Talous	31
3.4.3 Talouden häiriötiedot	32
3.5 Velvoitteidenhoitoselvityksen merkitys	32
4 VELALLISYRITYKSEN ELINKELPOISUUS JA TALOUDELLISEN TILAN ANALYSOINTI ULOSOTTOMENETTELYSSÄ	33
4.1 Kysymyksiä taloudellisen tilan arvioimiseksi	34
4.2 Huomioitavia asioita ulosottovelallisesta yrityksestä	35

4.3 Elinkelpoisuuden peruskriteerit	37
4.3.1 Kannattavuus	38
4.3.2 Maksuvalmius	38
4.3.3 Vakavaraisuus	38
5 TILINPÄÄTÖS YRITYKSEN MENESTYKSEN KUVAAJANA	39
5.1 Koko ja kasvu	39
5.2 Kannattavuus	39
5.3 Vakavaraisuus	45
5.4 Maksuvalmius	46
5.5 Kassavirta	50
5.6 Tuloksen laatu	51
6 YRITYKSEN ARVONMÄÄRITYS	51
6.1 Yrityksen arvo	51
6.2 Tuottoarvo	54
6.3 Substanssiarvo	55
6.4 Osakkeiden arvo	58
7 POHDINTA	58
LÄHTEET	60

1 JOHDANTO

Suorittaessani juridiikan käytännön kurssia 19.–23.5.2014 Kymenlaakson ulosottovirastossa, esiin nousi kysymys, joka kiinnosti erityisesti kihlakunnanulosottomiehiä. Kysymys koski ulosoton vaihetta, jossa tehdään selvitys perinnän kohteena olevan yrityksen arvon ja elinkelpoisuuden määrittämisestä. Asia ei ole erityisen helppo, ja se vaatii ulosottomieheltä paljon tietoa ja taitoa yksityishenkilön taloudellisen tilanteen analysoimiseen verrattuna.

Millä keinoin arvioidaan maksuvaikeuksiin joutuneen velallisyrittäjän maksukyky ja elinkelpoisuus ulosoton tehokkaan toteuttamisen kannalta? Voiko yritys selviytyä maksuvaikeuksistaan ja mitä apua velvoitteidenhoitoselvitys antaa ulosottomiehelle ulosoton tehokkaan ja oikeudenmukaisen suorittamisen avuksi? Riittääkö yrityksen elinkelpoisuuden ja taloudellisen tilan analysointi vai tarvitaanko lisäksi yrityksen arvonnäytteen määrittäminen? Näitä kysymyksiä käsittelemme opinnäytetyössäni ja pyrin saamaan niihin vastauksia.

Yrityksperinnässä pätee toimimisvelvollisuus. Ulosottokaaren 4 luvun 1 §:n mukaan: *Hakijan saatavan suorittamiseksi tarvittava määrä velalliselle kuuluvaa omaisuutta ulosmitataan.* Tästä lähtökohdasta on ulosottoviranomaisen toimitettava. Se, miten toimimisvelvollisuus parhaiten toteutetaan ottamalla yrityksen elinkaari ja selviytymismahdollisuudet huomioon, vaatii yrityksen taloudellisen tilanteen selvittämistä ja analysointia.

1.1 Taustaa

Yleinen taloudellinen tilanne vaikuttaa suoraan ulosottoon. Huonoina aikoina maksuvaikeudet lisääntyvät niin yksityishenkilöillä kuin yrityksillä. Siksi on hyvä huomioda ajankohdan taloudellinen tilanne niin kotimaassa kuin ulkomailta. Saamme lukea lehdistä harva se päivä, että globaalissa taloudessa eletään syvää epävarmuuden aikaa. Tällä on suora vaikutus Suomessa toimiviin yrityksiin, aiheuttaen niille taloudellisia vaikeuksia.

Suomi on lamassa ja tämä vaikuttaa yritysten maksuvalmiuteen ja sitä kautta kykyyn hoitaa velvoitteensa ajoissa. EU:ssa talous on ollut pitkään kriisissä. EU-maista ainoastaan Saksa on pystynyt saavuttamaan tasaista taloudellista

kasvua. Saksan vetoapu EU-taloudelle ei yksin riitä pitkällä tähtäimellä. (Pöy-sä 2014, A8.)

Venäjä, johon Suomi on talouspolitiikassaan panostanut ja uskonut Venäjän kaupan nostavan Suomen talouden kasvu-uralle, on omalla Ukraina-politiikallaan aiheuttanut sen, että sitä ovat kohdanneet voimakkaat talouspa-kotteet EU:n ja Yhdysvaltojen taholta. Venäjä-pakotteet vaikuttavat negatiivi-sesti Suomen ja Venäjän väliseen kauppaan. (Mukka 2014, A5.)

Suomi elää parhaillaan syvässä epävarmuudessa mitä tulee talouteen. Vaa-rana on, että työttömyys Suomessa kasvaa edelleen ja talousvaikeudet tulee lisääntymään. Tämä vaikuttaa siihen, että myös maksuhäiriöiden määrä kas-vaa, mikä aiheuttaa lisää työtä ulosottoviranomaisille. Moni yritys tosin lopet-taa toimintansa ennen kuin joudutaan konkurssiin asti. (Tilastokeskus 2015.)

Yritysten toimintaympäristö muuttuu jatkuvasti ja tämä aiheuttaa vaikeuksia yrityksille reagoida muutoksiin tarpeeksi ajoissa. Tähän asti hyvin menestynyt yritys voi joutua nopeassakin tahdissa taloudellisiin vaikeuksiin. Syitä voivat olla nopeat muutokset markkinatilanteessa, yrityskaupat, riippuvuus yhdestä toimittajasta tai tuotteesta ja globaali poliittinen epävarmuus. Ulosotossa pitää olla valmius reagoida nopeasti muuttuviin olosuhteisiin. (Kinnunen, Laitinen, Laitinen, Leppiniemi & Puttonen 2007, 42.)

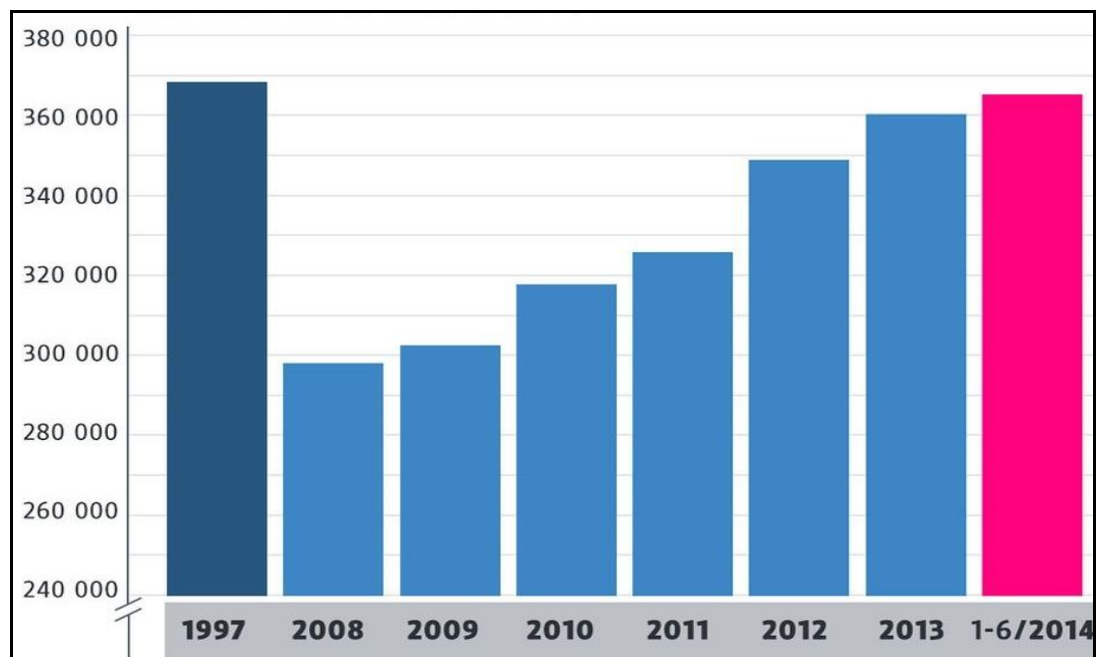
Yrityksen toimintakertomuksien lukeminen on erinomainen keino ymmärtää, missä taloudellisessa tilanteessa kulloinkin mennään. Yritysten toimintakerto-muksissa kerrotaan yritysten tulevaisuuden odotuksista, yrityksen riskeistä, epävarmuustekijöistä, yrityksen liiketoimintaan ja taloudelliseen asemaan vai-kuttavista tekijöistä. (Kinnunen ym. 2007, 41.)

Yrityksien toimintakertomuksiin kannattaa tutustua, jos sellainen on yrityksestä saatavissa, koska toimintakertomuksista saa hyvän käsityksen yrityksen ta-loudellisen tilanteen taustoista ja sen hetkisestä talouden tilanteesta yleisesti ottaen. Lisäksi toimintakertomukset antavat tietoa tilinpäätöksen arvioinnin tu-eksi. (Kinnunen ym. 2007, 41.)

Suomessa yrityksillä yksikin maksuhäiriömerkintä on usein merkki erittäin suurista taloudellisista vaikeuksista. Usein yritysten ongelmat näkyvät kasvavina verovelkoina. Varsinkin kaupan alan ja rakennusalan toimijat ovat nyt vaikeuksissa. Palvelualat ovat suuria työllistäjiä ja ruplan romahtamisen seurauksena Suomen matkailuala menettää paljon venäläisiä asiakkaita. (Valtionvarainministeriö. 2014, 59.)

Maksuhäiriöisiä suomalaisia on nyt suhteellisesti enemmän kuin viime laman aikana. Tuolloin vuonna 1997 Suomessa oli pahimmillaan 368 000 maksuhäiriöistä henkilöä. Suomen asiakastieto arvioi, että vuonna 2014 rikotaan tuo 90-luvun laman jälkeinen ennätys maksuhäiriöisten määrässäkin.

Oheisessa kuvassa (kuva 1.) näkyy hyvin maksuhäiriöisten kasvava määrä. Saadaanko taloudessa aikaan kasvua ja työllisyyttä tukevia toimia, ratkaisee mihin suuntaan pylväs tulevina vuosina kulkee.

Kuva 1. Maksuhäiriöiset 1–6/ 2014 (Asiakastieto.fi. Maksuhäiriöiset 2014.)

Monet yritykset ovat pystyneet karsimaan menojaan nykyisen taloustilanteen jatkuessa huonona. Kuinka kauan kulujen karsiminen on mahdollista, jos talouskasvua ei synny tulevina vuosina? Yritykset ovat suurimmilta osin sopeutu-

neet hyvin vallitsevaan taloustilanteeseen. Yritykset ovat kuitenkin huolissaan luottotappioista. (Pesonen 2015, A8.)

Mikäli taloustilanne ei kohennu vaan päinvastoin heikkenee, niin maksuhäiriöiden määrä tuskin tulee lähivuosina laskemaan nykyisestä. Työllisyyskyselyt eivät lupaa hyvää lähiajan työllisyysnäkymille. (Hertsi 2014, A8.) Maailmanpoliittinen tilanne ja taloudellisen kasvun heikkous Euroopassa eivät ole omiaan kannustamaan yrityksiä ottamaan turhia taloudellisia riskejä. Investoinnit ovat vähäisiä, mikä toisaalta hillitsee velkaantumista.

Suomi tarvitsee nyt yrittäjiä, jotta kasvu ja työllisyys saadaan nousuun. On tärkeää tukea yrityksiä ja yrittäjiä tämänhetkisessä taloudellisessa tilanteessa. Tämä tehtävä tulee poliitikkojen ottaa vakavasti. Ulosoton tehtävä se ei ole. Ulosotto on laiminlyödyn veloitteen täytäntöönpanoa. (Ulosottokaari 1 luku 1 §).

1.2 Opinnäytetyön tavoitteet, kysymyksenasettelu ja rajaus

Tässä opinnäytetyössä tavoitteenani on ymmärtää velallisyriityksen taloudellista tilaa ja taloudellisen tilan merkitystä ulosotto-prosessissa. Tarkoitukseni on tutkia aihetta, jotta se olisi helpompi kihlakunnanulosottomiehen ja asiasta muutoin kiinnostuneen käsittää kokonaisuuden kannalta. On tärkeää ymmärtää yrityksen elinkaarta ja tiettyjä tilinpäätöksen lukuja, jotta voidaan päästä käsitykseen velallisyriityksen taloudellisista edellytyksistä ja olemassa olevasta maksuvalmiudesta eli likviditeetistä. (Kinnunen ym. 2007, 67.)

Tämän tekemäni opinnäytetyön tarkoituksena on antaa hyvät peruslähtökohdat ymmärtää yrityksen kannalta tärkeitä tunnuslukuja. Tarkoituksena on auttaa ulosotossa toimivia näkemään yleisellä tasolla kokonaisuus niistä asioista, jotka vaikuttavat yrityksen toimintakykyyn markkinoilla. Kihlakunnanulosottomies oppii näkemään perusrungon siitä, mitä asioita tulee ottaa huomioon ja mitä kysymyksiä tulee esittää ulosottovelalliselle yritykselle ulosottoselvityksessä.

Lomakehaastattelun eli strukturoidun haastattelun tekeminen Kymenlaakson ulosottoviraston Kouvolan toimipaikan kihlakunnanulosottomiehille velallisyri-

tyksen taloudellisen tilan analysoimisesta on oman opinnäytetyöni tärkein työväline. Keskeistä prosessin ymmärtämiseksi on tehdä haastattelut kihlakunnanulosottomiehille. Lomakehaastattelun avulla saadaan konkreettinen tieto alan ammattilaisten kertomana. Tarkoitus on kymmenellä kysymyksellä kartoittaa ulosottomiesten tietämystä koskien esimerkiksi yrityksen arvon määrittämistä, yrityksen elinkelpoisuuden selvittämistä ja velvoitteidenhoitoselvityksen hyödyntämistä. Vastaukset tukevat hyvin opinnäytetyöni teoriaa.

Seuraavassa on lueteltu haastattelun kysymykset. Tarkoituksena on saada yleiskuva tavasta toimia yrityksen ollessa ulosottovelallisenä Kymenlaakson ulosottovirastossa, Kouvolan toimipaikassa.

- 1) Mitä asioita ulosottomenettelyssä pyrit selvittämään yrityksestä?
- 2) Tilaatko aina velvoitteidenhoitoselvityksen?
- 3) Mikä on velkojan rooli yrityksen joutuessa ulosottovelalliseksi?
- 4) Mistä asioista velvoitteidenhoitoselvitys antaa yleisen käsityksen yrityksen osalta?
- 5) Missä tapauksissa määrittelet yrityksen arvon ja miten sen määrittelet?
- 6) Mistä saat tietoa yrityksen arvon määrittämiseksi?
- 7) Mitkä ovat yrityksen elinkelpoisuuden peruskriteerit?
- 8) Milloin yrityksen konkurssin todennäköisyys on korkealla?
- 9) Mitä yrityksen kannattavuudella tarkoitetaan?
- 10) Tarvitsetko lisäkoulutusta yrityksen elinkelpoisuuden määrittelemiseksi ja taloudellisen tilan analysoimiseksi ulosottomenettelyssä

Haastattelukyselyn vastausten perusteella voidaan arvioida kihlakunnanulosottomiesten tietämystä velallisyriityksen taloudellisen tilanteen analysoimisesta. Samalla voidaan kartoittaa henkilöstön koulutuksen tarvetta ja halua saada lisäkoulutusta kyseisistä asioista.

Aiheen rajaamiseksi luovuin yrityksestä tuoda tähän opinnäytetyöhön kaikkia keinoja ja kaavoja, joilla velallisyriityksen taloudellista tilannetta voidaan analysoida. Esimerkiksi yrityksen arvon määrittämisestä on saatavilla paljon kirjallisuutta ja tutkimuksia. Kaavat yrityksen arvon ja elinkelpoisuuden määrittämiseksi on saatavissa taloushallinnon kirjallisuudesta ja etsimällä kaavoja ja laskentamalleja internetistä. Keskeiset kaavat, jotka liittyvät yrityksen vakavaraisuuden, maksuvalmiuden ja kannattavuuden määrittämiseen ulosoton kannalta ovat kuitenkin mukana. Vakavaraisuus, maksuvalmius ja kannattavuus ovat kolme tärkeintä asiaa kihlakunnanulosottomiehen selvittää, kun tarkastellaan yrityksen kykyä selviytyä ulosottovelvoitteistaan.

Tutkimuksessani haluan osoittaa, että yrityksen tunnusluvut ja niiden tulkitseminen ovat tärkeitä määritettäessä velallisyriityksen taloudellista tilannetta. Velallisyriityksen taloudellisesta tilasta saa riittävän kuvan velvoitteidenhoitoselvityksen avulla ja tutkimalla yrityksen kannattavuutta, maksuvalmiutta ja vakavaraisuutta. Yksi keskeinen asia on selvittää yrityksen halu selvitä veloistaan, koska kaiken perusta on, että velallinen on motivoitunut hoitamaan velkansa. Kihlakunnanulosottomies voi esimerkiksi velallisyriityksen tiliotteista tarkastaa, mihin yrityksen rahaa on siirretty ja miten se on vaikuttanut yrityksen senhetkiseen taloudelliseen tilanteeseen.

1.3 Tutkimuksellinen lähestymistapa ja tutkimusmenetelmät

Tässä opinnäytetyössä tutkimuksellinen lähestymistapa on kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään tyypillisesti ihmisiä tiedon keruun instrumenttina ja käytetään induktiivista analyysiä eli tarkastellaan aineistoa monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Mielestäni kvalitatiivinen tutkimus sopi hyvin tähän opinnäytetyöhön, jossa aineiston hankinnan keinoina on kirjallisten tekstien analysointi, aiheesta tehty-

jen valtakunnanvoudinviraston koulutusoppaiden tutkiminen, ulosottokaaren tutkiminen ja strukturoitu haastattelu eli lomakehaastattelu. Strukturoitu haastattelu suoritetaan sähköpostihaastatteluna, koska se sopii hyvin asiantuntijoiden haastatteluihin. Haastateltavien valinnassa on käytetty harkinnanvaraista otetta. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 208.)

2 YRITYS ULOSOTTOVELALLISENA

Tässä opinnäytetyössä käsittelen yritystä ulosottovelallisenä. Käyn aihetta läpi yleisellä tasolla. Esimerkkeinä ei ole tiettyjä yrityksiä enkä käsittele syvällisemmin yrityksen koon, toimialan tai yhtiömuodon vaikutusta ulosottovelalliseksi joutumiselle. Kokonaisuuden kannalta on mielestäni hyvä ymmärtää, mihin kohtaan ulosmittausprosessia yrityksen taloudellisen tilan analysointi kytkeytyy. Ollessani suorittamassa juridiikan käytännönkurssia Kymenlaakson ulosottoviraston Kouvolan toimipaikassa, sain ohjaajaltani Aila Sahalalta opetusta ulosoton etenemisestä.

Tapahtumien kulku voidaan mielestäni kuvata yksinkertaistettuna esimerkiksi seuraavasti: Yritys joutuu ulosottovelalliseksi veloitteidensa suorittamatta jättämisen seurauksena. Kihlakunnanulosottomies selvittää yrityksen taloudellisen tilanteen kysymällä yrityksen hallussa olevien pankkitilien tilitiedot ja samassa yhteydessä tilaamalla veloitteidenhoitoselvityksen yrityksestä. Tässä vaiheessa tulee määrittää yrityksen elinkelpoisuutta eli kykyä selvittää ulosottoveloitteistaan. Kihlakunnanulosottomies pyytää yrityksen edustajan tarvittaessa ulosottoselvityksen tekemistä varten paikalliseen ulosottovirastoon. Ulosottoasia etenee, kunnes yritys on velkansa maksanut tai yritys todetaan varattomaksi ja maksukyvyttömäksi. (Ulosottokaari 4 luku.)

Perintäprosessin hallitseminen on tärkeää ulosoton onnistumisen kannalta. Yrityksperinnässä tulee tietää, mitä ollaan perimässä, miksi peritään juuri tiettyä asiaa ja mitä sitten tapahtuu, kun perintä on suoritettu. ”Mitä”-kysymykseen saadaan parhaiten vastaus hankkimalla tarpeelliset asiakirjat ja tiedot. ”Miksi”-kysymys selviää sillä, että osataan käyttää saatuja tietoja ja tehdä oikeita analyyskejä saadun tiedon avulla. Eri menettelytapojen vertailu, valinta ja tiivis seuranta antavat vastauksen kysymykseen ”mitä sitten”. (Valtakunnanvoudinvirasto 2014.)

2.1 Tarve määrittää yritysvelallisen taloudellinen tilanne

Aina ei velallisyrittäjän taloudellisen tilanteen perusteelliseen määrittämiseen ole tietenkään tarvetta. Yleensä ulosottovelvollinen yritys maksaa velkansa. Yrittäjän huono asenne hoitaa yrityksen asiat ja selvittää ulosottovelloistaan sekä velvoitteidenhoitoselvityksessä olevat yrityksen taloudesta kertovat tunnusluvut riittävät kertomaan, että yritys ei ole elinkelpoinen eikä tule selviämään. Kaikkien etu tietysti olisi, että yritys ei menisi konkurssiin. (Siidorow 2014, 24.) On tärkeä ajatella, että ei ole kenenkään etu, että yritys joutuu lopettamaan toimintansa. Elinkelpoinen yritys kannattaa yrittää pitää hengissä. (Siidorow 2014, 5.)

Lomakehaastattelussani kävi ilmi, että kihlakunnanulosottomiesten mukaan velallisyrittäjän konkurssin todennäköisyys on korkealla silloin, kun yrityksellä ei ole liikevaihtoa ollenkaan ja kaikki maksut ovat rästissä. Yrityksen ulosottovelkojen määrä kasvaa koko ajan. Toisin sanoen: Vaikka velallinen hoitaisi vanhoja velkoja säännöllisesti, uusia tulee koko ajan lisää. Mikäli yrityksen likvidien varojen määrä on pieni, operatiivinen tulos pieni, velan määrä on suuri ja siitä aiheutuvat kulut korkeat sekä velallisyrittäjällä on suuret operatiiviset menot, sitä suurempi on konkurssin todennäköisyys. Lisäksi on muistettava, että myös konkurssimenettelyyn on yritykseltä löydettävä riittävästi varoja. Konkurssin todennäköisyys on korkealla, kun lakisääteisiä velvoitteita jatkuvasti laiminlyödään ja yrityksen liikevaihto ”pumpataan” samanaikaisesti yrityksen omistajille ja lähipiirille. Velallisyrittäjän liikevaihto on riittämätön suhteessa yrityksen kulurakenteeseen ja vieraan pääoman käyttö on hallitsematonta.

Yllä olevista vastauksista voidaan päätellä, että yrityksen taloudellinen tilanne on ajautunut todella vaikeaan ja kestävättömään umpikujaan, ja yrityksen elinkaareissa aletaan olla siinä vaiheessa, että yrityksen konkurssi on todennäköinen. Vain elinkelpoinen yritys voidaan pitää hengissä.

Maksuvaikeuksiin joutuneelle yritykselle kertyy ylimääräisiä korkokuluja, perintäkuluja ym., ja markkinoiden luottamus sitä kohtaan heikentyy. Lopulta yrityksen vaihtoehtoiksi jää usein velkasaneeraus tai konkurssi. Yrityksen olemassaololle ei ole oikeutusta, jos sen liiketoiminnalla ei ole voitontuottamistarkoi-

tusta. Tällaisen yritystoiminnan tukeminen viranomaismenettelyssä tarkoittaa vääristyvän markkinatilanteen jatkamisen tukemista ja kilpailukykyisten yritysten toimintamahdollisuuksien heikentämistä. (Siidorow 2014, 5.)

2.2 Velkoja ja velallinen

Ulosoton hyvän onnistumisen edellytys on se, että maksuhäiriöasiaa tulee tarkastella velkojan ja velallisen kannalta. Tuomioistuimen päätökseen perustuva ulosottotuomio tai esimerkiksi verottajan tai vakuutusyhtiön määräämä ulosotto on hoidettava mahdollisimman tehokkaasti ja viivyttelämättä. Kihlakunnanulosottomiehen tulee toimia virkatehtävässään asianmukaisesti ja puolueettomasti. Vastaajan omatoimisuutta selvittää ulosottoasiaa tulee edistää ja asianosaisten välistä sovinnollisuutta on myös edistettävä ulosottoasiassa. (Ulosottokaari 1 luku 19 §.)

Velkojan rooli on tärkeä huomioida yrityksen joutuessa ulosottovelalliseksi. Hakijan eli velkojan tulee tehdä ulosottohakemus (Ulosottokaari 3 luku 2 §). Tärkeää on myös hakijan muistaa ilmoittaa muuttuneista tiedoista (Ulosottokaari 3 luku 3 §).

Kysymykseen velkojan roolista ulosotossa, kihlakunnanulosottomiehet antoivat seuraavanlaisia vastauksia:

Velkoja haluaa saada velat mahdollisimman nopeasti perityksi. Velkoja toimii velallista vastaan asetetussa maksuvelvoitteen täytäntöönpanossa hakijana. Velkoja on tällöin oikeutettu saamaan maksun velallisen ulosmitatusta omaisuudesta. Velkojalla on myös oikeus vaatia velallisen asettamista konkurssiin, sama oikeus on ulosotolla. Velkoja on hyvä tiedoksiantovelvollinen ja saattaa tuntea hyvin yrityksen asioita ja velkojalta saattaa saada arvokasta tietoa. Toki velkojalle voi tehdä myös sivullisselvityksen. Määräämisvalta riippuu velkojan etuoikeusasemasta esimerkiksi onko kyseessä vakuusvelkoja vai tavallinen velkoja. Velkojalla on tiedonsaantioikeus tehdyistä ulosottoselvityksistä sekä muista velkojan oikeuksiin, velvoitteisiin ja etuihin vaikuttavista velallisyritykseen liittyvistä seikoista. Velkojalla on saatavien mahdollinen valvontavastuu ja oikeus asianosaisskeskusteluun esimerkiksi omaisuuden realisointitilanteissa.

Ulosottomiehen kannalta on tärkeintä pystyä kohdistamaan perintä tehokkaasti yritykseen, jotta velkojien etu tulee turvatuksi. Mielestäni on kaikkien osapuolien etu, että ulosotto toimii tehokkaasti. Tehokkuuden varmistamiseksi on syytä panostaa henkilökunnan koulutukseen. Tehokkuusvaatimus todetaan ulosottokaaren 1 luvun 19 pykälässä. Kun ulosottomies ymmärtää velallisyrittäjien taloudelliset selviytymismahdollisuudet, on hänen helpompaa kohdistaa perintätoimet tehokkaammin ja näin saada aikaan parempia perintätuloksia. Kihlakunnanulosottomiehillä on hyvä olla tiedossa, mistä saa asiantuntijapuhutusta, ja kuka kihlakunnanulosottomies on yritysten asiaan parhaiten perehtynyt. Viranomaisyhteistyön tulee olla hyvin organisoitua ja resursseja tulee olla riittävästi.

2.3 Kihlakunnanulosottomiesten tarve lisäkoulutukselle yrityksen ollessa ulosotossa

Kysyin kihlakunnanulosottomiehiltä seuraavaa: Tarvitsetko lisäkoulutusta yrityksen elinkelpoisuuden määrittelemiseksi ja taloudellisen tilan analysoimiseksi ulosottomenettelyssä?

Haastattelututkimuksen perusteella voidaan todeta, että koulutusta velallisyrittäjien taloudellisen tilan analysoimiseksi tulee olla saatavilla. Erään kihlakunnanulosottomiehen vastaus: *Ainahan koulutus on paikallaan ja ei lisäoppi ojaan kaada*, tiivistää ulosottomiesten suhtautumisen koulutuksen tarpeellisuuteen. Kihlakunnanulosottomiesten vastausten perusteella suosittelen lisäkoulutuksen tarjoamista sitä haluaville. Kaikki eivät koe koulutusta asian suhteen tarpeellisenä. Eräs keskeinen syy tähän on yritysvelallisten pieni määrä Kouvolan toimipisteessä.

2.4 Yrittäjän tapa toimia vaikeina aikoina

Yrittäjän pitää hoitaa yritystään niin, että se ei joutuisi maksuvaikeuksiin. Yrittäjä voi pienentää kustannuksiaan karsimalla yrityksensä menoja, kuten uutisissa on päivittäin kuultu yritysten tekevän. Yritys voi yrittää lisätä tulojaan, hoitaa talouttaan mahdollisimman huolellisesti ja tehdä tarkat laskelmat siitä, mihin sen varat tulevaisuudessa riittävät. (Kinnunen ym. 2007, 76.)

Erittäin tärkeää yrityksille on säilyttää luottamus sidosryhmiä kohtaan. Ulosotto on laiminlyödyn veloitteen täytäntöönpanoa (Ulosottokaari 1 luku 1 §). Yrittäjän kannalta on elintärkeää, että hän ryhtyy välittömiin toimenpiteisiin joutuaan maksuvaikeuksiin. Pitkittyessään vaikeudet eivät ainakaan helpota, varsinkin kun kyse on rahasta.

Yritykset, jotka ovat maksuvaikeuksissa, yrittävät pelastaa, mitä pelastettavissa on. Kaikki yritykset ovat ainutlaatuisia kuten niissä toimivat yrittäjätkin. Tiedetyt samankaltaiset keinot kielletyssä toiminnassa ovat kuitenkin yhteisiä. Globaalissa maailmassa on myös globaaleja, kaikille yhteisiä keinoja toimia sääntöjen vastaisesti. Yritys on voitu esimerkiksi perustaa pelkästään toimimaan rahojen läpikulkupaikkana, ohilyönnit kassasta ja pimeät palkat ovat eräitä tällaisia harmaan talouden keinoja. Kaikki kihlakunnanulosottomiehen velallisyrietyksessä havaitsemat epäselvyydet, jotka viittaavat harmaaseen talouteen, on syytä antaa erikoisperinnän harmaan talouden yksikön tutkittavaksi (Laki harmaan talouden selvitysyksiköstä 1 §). Erikoisperintä kuuluu kiinteästi teemaan, kun käsitellään yrityksiä ulosottovelvollisina. (Siidorow 2014, 6).

2.5 Erikoisperintä kihlakunnanulosottomiehen tukena

Ulosottoasian siirtyminen erikoisperintään tapahtuu usein sitä kautta, että ulosottoon joutuneen yrityksen ulosottoselvityksessä huomataan jotain tutkimisen arvoista. Kihlakunnanulosottomies huomaa yhtiön taloudellista tilaa tutkiessaan ja yrittäjää haastatellessaan, että kaikki asiat eivät ole niin kuin pitäisi. (Oikeus.fi.)

Esimerkkinä velallisyriety on voinut yrittää järjestää omaisuutta niin, että se on velkojen ulottumattomissa. Kyseessä on keinotekoinen järjestely, kun yritys tai yrittäjä on siirtänyt omaisuuttaan ulkopuoliselle, esimerkiksi perheenjäsenelle, toimien kuitenkin omaisuuden tosiasiallisena käyttäjänä ja omistajana. Tällaisissa tapauksissa voidaan kyseinen omaisuus ulosmitata Ulosottokaaren 4 luvun 14 §:n perusteella. Erikoisperinnässä kohdataan omaisuusjärjestelyjä, jotka on rakennettu pitkän ajan kuluessa ja ovat rakenteeltaan monimutkaisia. Omaisuusjärjestelyt voivat olla kokonaan näkymättömissä harmaan talouden alueella. (vero.fi.)

Erikoisperintään siirrytään kahdella tapaa: normaaliperinnän kautta tai viranomaisten käynnistämän selvitystyön tuloksena. Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa viranomaisten välinen tietojenvaihto on keskeistä. Tietoja vaihdetaan poliisin, verottajan, tullin ja ulosoton välillä. (Oikeus.fi.)

Yhteistyö kihlakunnanulosottomiesten ja erikoisperinnän kesken takaa parhaan mahdollisen lopputuloksen yrityksen ollessa ulosottovelallinen. Erikoisperintä on kiinteä osa ulosottoa. Tavoitteena on torjua harmaata taloutta ja palauttaa rikoksella saatu hyöty. Lisäksi normaaliperinnän tukeminen erityisen aikaa vievissä täytäntöönpanotoimissa on erikoisperinnän tehtävä. Usein näihin tapauksiin liittyy harmaan talouden toimijoita ja talousrikoksista tuomittuja velallisia. (vero.fi.)

Laissa harmaan talouden selvitysyksiköstä 2 §:n kolmannessa momentissa tarkoitetaan harmaalla taloudella sellaista organisaation toimintaa, josta aiheutuvia lakisääteisiä velvoitteita laiminlyödään verojen, lakisääteisten eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksujen taikka tullin perimien maksujen suorittamisen välttämiseksi tai perusteettoman palautuksen saamiseksi.

Harmaa talous ja talousrikollisuus ilmenee usein yrityksen tekemänä runsaana käteiskauppana, ohimyyntinä, pimeinä palkkoina ja kuittikauppana. Pimeät yrittäjätulot ovat tyypillisiä tapoja välttää verotusta. Puutteellisten ja väärin tietojen antaminen verottajalle ja perusteettomat alv:n palautushakemukset ovat myös merkki yrityksistä, jotka eivät toimi rehellisesti. Yritys on voitu perustaa alun perinkin vain tarkoituksena toimia lyhyen aikaa. Saattohoitajat ovat valmiina jo alusta alkaen. (Valtakunnanvoudinvirasto 2013.)

Ulosoton erikoisperintä laajennettiin kattamaan koko maa vuoden 2011 aikana. Tarkoituksena on perinnän tehostaminen, rikoshyödyn poistaminen ja harmaan talouden vastustaminen. Suomi on jaettu kuuteen erikoisperintäalueeseen, jotka kattavat kaikki maamme 22 ulosottovirastoa. Erikoisperinnän laajentuminen perustuu valtioneuvoston periaatepäätökseen hallituksen toimintaohjelmaksi talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämiseksi vuosina 2010–2011. Erikoisperintää laajennettiin vuonna 2012 edelleen kymmenellä henkilötyövuodella. (vero.fi.)

Tämän kaiken uudistuksen tarkoituksena on kohdentaa ulosoton resursseja entistä enemmän paljon selvitystyötä ja aikaa vaativiin ulosottoasioihin. Tarkoituksena on yhdenmukaistaa toimintaa valtakunnallisesti. Tärkeänä osana on tehostaa viranomaisyhteistyötä mm. poliisin ja verohallinnon kanssa. (vero.fi.) Tärkeää on muistaa, että Ulosottomies saa ja hänen kannattaa käyttää asiantuntijaa apuna työsään. (Ulosottokaari 3 luku 109 §.) Yhteistyön tehostaminen ja sitä kautta tietojen vaihtaminen, on talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunnassa erittäin tärkeää. Mielestäni säännöllinen yhteistyö ja hyvin organisoitu yhteistyö, joka kattaa koko valtakunnan, on avainasemassa uudistuksen onnistumisen kannalta. (vero.fi.)

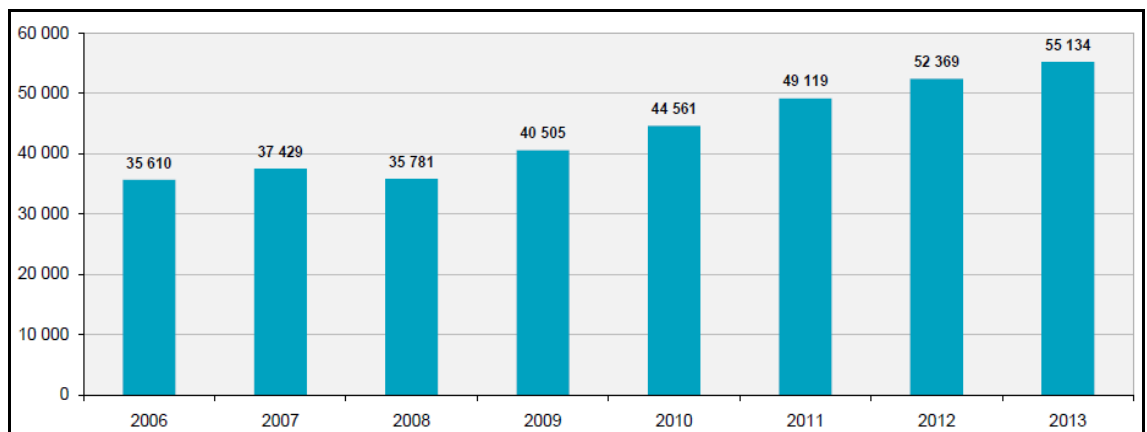
2.6 Erikoisperinnän tulokset

Vuonna 2013 erikoisperinnän käsiteltäväksi otettujen velkojen velkamäärä oli yhteensä noin 216,3 miljoonaa euroa, josta turvaamistoimien osuus oli noin 99,7 miljoonaa euroa. Erikoisperinnästä tilitettiin yhteensä 39 miljoonaa euroa ulosoton hakijoille vuonna 2013. Velalliset ja velkojat sopivat ulosottomenettelyn aikana noin yhden miljoonan euron suorituksista. (Asiakastieto 2013.)

Suoraan velkojille ulosottomenettelyn aikana maksettiin 1,7 miljoonaa euroa. Ulosmitattavaksi ja takavarikoitavaksi osoitettiin muulle ulosotolle omaisuutta runsaan 15 miljoonan euron edestä. Lisäksi yhteistyöviranomaisille, konkursipesille ja velkojille osoitettiin 19 miljoonan euron arvosta omaisuutta takavarikoitavaksi tai muiden toimenpiteiden kohteeksi. (Asiakastieto 2013.)

Erikoisperinnän euromääräinen tulos vuonna 2013 oli noin 76,5 miljoonaa euroa. Omaisuutta oli ulosmitattuna vuoden 2013 lopussa noin 50,7 miljoonan euron ja takavarikoituna 48,5 miljoonan euron arvosta. (Asiakastieto 2013.)

Todettakoon, että vuonna 2013 maksuhäiriöisiä kuluttajia oli Suomessa 360 000. Vuonna 1997 määrä oli suurimmillaan 368 000 kuluttajassa. Suomen Asiakastieto Oy:n rekisterissä on maksuhäiriöisiä yrityksiä jo yli 55 000, joka on enemmän kuin koskaan. Kummassakin ryhmässä sekä kuluttajilla että yrityksissä maksuhäiriöt ovat luonteeltaan tuoreita, eli valtaosa merkinnöistä on vuodelta 2013. (Asiakastieto.fi)

Kuva. 2 Maksuhäiriöisten yritysten lukumäärä 2006–2013. (Asiakastieto.fi. Maksuhäiriötilastot 2013).

2.7 Kihlakunnanulosottomies selvittää yrityksen taloudellista tilannetta

Kihlakunnanulosottomiehellä on lukuisia keinoja käytössään velallisen taloudellisen aseman selvittämiseksi. Yrityksen taloudellisen tilan määrittämiseksi riittää usein perustietojen hankkiminen yrityksestä. Velallisyriityksestä tulee tilata aina velvoitteidenhoitoselvitys, missä on tarkasti kerrottu yrityksen taloudellisesta toiminnasta ja yrityksen tunnusluvuista. (Siidorow 2014, 6.) Perustiedot kihlakunnanulosottomies saa siis velvoitteidenhoitoselvityksestä. Saatamaton yhteistyö eri viranomaistahojen kanssa helpottaa selvitystyötä huomattavasti. Yrityksen tilinpäätös ja toimintakertomus ovat tärkeimmät viestit, jotka yritys antaa tiedoksi ulkomaille. On tärkeä muistaa, että niiden sisältö on lainsäädännössä määritelty, ja tilinpäätäjän liikkumavaraa on kirjanpitolain uudistuksilla kavennettu. (Leppiniemi 2006, 11.)

Velallisen tietojenantovelvollisuutta käsitellään ulosottokaassa 3 luvun pykälästä 52 alkaen. Pykälän 62 mukaan kirjanpitovelvollisella velallisella on velvollisuus luovuttaa kirjanpitoaineisto ulosottoselvityksen toimittamista varten. Kirjanpitoaineiston perusteella voidaan lähteä määrittämään velallisyriityksen elinkelpoisuutta. Tämä vaatii tilinpäätöksen ja sen lukujen ymmärtämistä.

Ulosottokaassa 3 luvun 56 §:n mukaan ulosottomies saa hankkia velallisen palveluksessa olevalta sekä yhtiön tai säätiön tilintarkastajalta 52 § mukaisia

tietoja vapaamuotoisesti tai toimittamalla ulosotto selvityksen. Pykälän 52:n mukaisia tietoja ovat mm. tiedot omaisuudesta ja muusta varallisuudesta, missä luovutusvelvoitteen kohteena oleva esine tai asiakirja on ja tiedot vastikkeellisesti tai vastikkeetta luovutetusta omaisuudesta.

Kolmannen luvun 59 §:n mukaan ulosottomiehellä on oikeus käyttää pakkokeinoja tiedonantovelvollisen saapumiseksi ulosotto selvitykseen. Keinoja ovat sakon uhka tai noutamisen uhka. Sivullisella, viranomaisella ja julkista tehtävää hoitavalla on myös tietojenantovelvollisuus ulosottoasiassa. Näitä asioita käsitellään luvussa 3 pykälissä 66–71.

Ulosmittauksen kohteena voi olla esimerkiksi kiinteistö. (Ulosottokaari luku 4, 8 §.) Kiinteistöjen arvon määrittämisessä on tarpeellista käydä tarkistamassa kohde paikan päällä tai käyttää apuna kiinteistönvälittäjää. Kiinteistö voi olla yrityksen omistama tai kiinnitetty yrityksen velkoja vastaan. Kiinteistön todellinen arvo voi olla aivan jotain muuta kuin se, mikä on ilmoitettu yrityksen kirjanpidossa. (Ulosottokaari 5 luku 15 §.)

Suurissa ja monimutkaisissa yritys rakenteissa ja -järjestelyissä on vaarana se, että jotain oleellista jää huomioimatta selvitystyössä. Osakeyhtiöllä voi olla useita tytäryhtiöitä ja konsernirakenne voi olla hyvinkin monihaarainen. Näissä tapauksissa on hyvä tuntea yrityksen tilinpäätöstä, ja mikäli tarpeellista, käyttää avuksi saatavissa olevaa erikoisosaamista kuten harmaaseen talouteen erikoistuneita henkilöitä. (Mäkelä 2014, 1.)

Kihlakunnan ulosottomiehellä on paljon enemmän pohdittavaa yrityksen ollessa ulosotto velvollisena, kuin jos ulosotto velvollisena olisi yksityishenkilö. Riittävä tilinpäätöksen tulkinta ja varsinkin esitettyjen tunnuslukujen ymmärtäminen on avain onnistuneeseen lopputulokseen. Annettuja tunnuslukuja on syytä tutkia kriittisesti ja yrityksen toimintakertomus on syytä lukea huolella, koska se antaa usein vahvistusta tunnuslukujen tulkitsemiseksi. (Siidorow 2014, 3.)

Toimintakertomuksessa yritys itse esittää näkemyksensä kannattavuudesta, taloudellisesta asemastaan, toimintaympäristöstään, keskeisistä resursseistaan, henkilöstöstään, tulevaisuuden näkemyksistään, asiakkaistaan, tuotteidensa ja toimintansa laadullisista ominaisuuksista, keskeisistä toimintaansa

ja sen kehittymiseen vaikuttavista tekijöistä sekä riskeistään ja riskienhallinnasta. (Leppiniemi 2006, 19.)

Kihlakunnanulosottomies voi hakea vastauksia kysymyksiin koskien yrityksen kannattavuutta, maksuvalmiutta ja vakavaraisuutta juuri tilinpäätöksen antamien tunnuslukujen avulla. Laadukas toimintakertomus viestii myös yrityksen tilasta ja sen mahdollisuuksista selvitä kovassa kotimaisessa ja kansainvälisessä kilpailussa. Yrityksen tunnusluvut ja perustiedot yrityksen taloudesta löytyvät velvoitteidenhoitoselvityksestä. Velvoitteidenhoitoselvitystä käsitellään tarkemmin kappaleessa 3.3 velvoitteidenhoitoselvityksen tarve.

3 VELALLISYRITYKSEN ULOSOTTOSELVITYS

3.1 Ulosottoselvityksessä selvitettäviä asioita

Tärkeintä on pyytää velallinen ulosottoselvitykseen. Hyvä valmistautuminen keskustelutilanteeseen on avain-asia. On syytä selvittää etukäteen velallisen asiat mahdollisimman perusteellisesti. Yrityksen taloudellisen tilan reaaliaikaisen selvittämisen kannalta on hyvä pyytää viimeisin kirjanpidon ajo eli tilikohmainen juoksevan kirjanpidon tuloslaskelma ja tase. Viimeisin virallinen tilinpäätös liitetietoineen tulee myös pyytää, se on hyvä olla vertailuperustana. Koneista ja laitteista voidaan pyytää viimeisimmän virallisen tilinpäätöksen tase-erittelyt tai vaihtoehtoisesti käyttöomaisuusluettelo, varaston arvo ja luettelo mahdollisista sijoituksista. Tarkempaa selvittelyä varten voidaan pyytää myös päivä- ja pääkirjat. (Siidorow 2014, 8.)

Kun nykytilanne ja sen syyt ja seuraukset on selvitetty, on mietittävä, miten asiassa edetään. Mihin toimiin ulosottomies täytäntöönpanossa ryhtyy? Tärkeää on saada ulosottovelalliselta todellista näyttöä siitä, että hän on tosisaan. Yrittäjältä on hyvä vaatia kirjallinen selvitys siitä, millä konkreettisella toimilla tilapäinen maksukyvyttömyys selätetään ja vanhoista velvoitteista pystytään suoriutumaan samaan aikaan uusien maksujen kanssa. (Siidorow 2014, 25.)

Mitä asioita kihlakunnanulosottomies selvittää velallisesta yrityksestä? Tähän kysymykseen kihlakunnanulosottomiehet antoivat seuraavanlaisia vastauksia:

Ensin selvitetään, toimiiko yritys. Aina pyritään selvittämään yrityksen taloudellinen tilanne luotettavasti. Riippuu velan määrästä ja velallisen maksuhalukkuudesta, mitä asioita pyritään selvittämään. Tärkeää on selvittää yrityksen toimiala, yhteistyötahot ja vastuunalaiset osakkaat. Kuka tai ketkä päättävät yrityksen asioista? Pankkikyselyt ja rahaliikenteen tutkiminen edesauttaa selvittämään, onko velallisyrittäjällä riittäviä edellytyksiä selvittää ulosottoveloitusta ja samanaikaisesti hoitaa juoksevat velvoitteet. On pyrittävä selvittämään, mitkä syyt ovat johtaneet velkaantumiseen. Onko velallisyrittäjän lakisääteiset velvoitteet hoidettu ja tullaanko niitä jatkossa hoitamaan? Tärkeää on tutkia yrityksen liikevaihtoa. Mistä liikevaihto muodostuu? Keitä ovat suurimmat ja säännöllisesti maksavat asiakkaat? Millainen on liikevaihdon kausivaihtelu? Yrityksen liikevaihtoa pitää verrata aiempiin vuosiin. Millaista omaisuutta yrityksessä on ja mikä omaisuus on ulosmittauskelpoista. Selvitetään velallisyrittäjän yrityskiinnitystilanne. Tutkitaan tuloslaskelman ja taseen oikeellisuus. Tarkastellaan, mistä yrityksen tulos muodostuu eli selvitetään mm. käyttöomaisuus ja rahoitusomaisuus. Onko kirjanpitoaineistoa, missä aineisto on ja kuka on kirjanpitäjä?

Velallisesta tehdään aluksi ulosottoselvitys. Kihlakunnanulosottomiesten vastausten perusteella asia osataan hyvin Kouvolan toimipaikassa. Ulosottoselvitys tulee toimittaa, jollei velkojan saatava kerry täyteen määrään eikä velallisen taloudellista tilannetta ole muulla tavoin luotettavasti selvitetty (Ulosotto-kaari 3 luku 57 §). Velallisen taloudellinen tilanne selvitetään, jotta saadaan käsitys maksukykyä. Haastatteleamalla velallista saadaan usein aikaan paras lopputulos. Tämä kuitenkin edellyttää, että velallinen on yhteistyökykyinen.

Ulosmittausjärjestyksen mukaan ensin ulosmitataan raha ja saatavat. Toisaalta yrityksen kassavarojen ulosmittaaminen voi aiheuttaa yritykselle ylipääsemättömiä vaikeuksia esimerkiksi palkkojen maksun suhteen. Seuraavaksi voidaan ulosmitata muu irtain omaisuus, jonka jälkeen vuorossa on kiinteä omaisuus. Vasta viimeiseksi on vuorossa vakituinen asunto tai liike- tai elinkeinotoiminnan jatkamiseksi välttämättömät tuotantovälineet. (Valtakunnanvoudinvirasto 2013.)

Hyvän keskusteluyhteyden saaminen velallisen kanssa ja ulosottomiehen ammattitaito ymmärtää yrityksen taloutta edesauttaa säilyttämään yrityksen toimintakykyisenä. Kihlakunnanulosottomies pystyy ammattitaitonsa avulla poikkeamaan ulosmittausjärjestyksestä, jos se toteutuessaan aiheuttaa yrityksen toiminnan päättymisen. (Valtakunnanvoudinvirasto 2013.)

Mielestäni on tärkeää, että keskustelussa velalliselle tulee esittää kysymyksiä, joilla pystytään saamaan käsitys velallisen yhteistyöhalukkuudesta. Keskeistä on saada selville: Onko velallinen alusta asti rehellinen kertoessaan omistamastaan omaisuudestaan ja taloudellisesta tilanteestaan vai yrittääkö hän peitellä ja salata tietoja? Velallinen voi myös vähätellä omistamansa omaisuuden arvoa. Kirjanpitoarvo voi olla aivan muuta kuin omaisuuden todellinen käypä arvo. Tämä koskee esimerkiksi kiinteistöjä, yrityksen osakkeita ja tuotantovälineitä.

Ulosotossa voidaan ulosmitata kiinteää omaisuutta. Yrityksen toimintakyvyn säilyttämisen kannalta on keskeistä olla ulosmittaamatta omaisuutta, joka aiheuttaa yrityksen toiminnan loppumisen. Yrittäjällä voi olla halua selvittää veloistaan ja hetkellinen vaikeus markkinatilanteessa on aiheuttanut maksuvaikeuden. Usein ulosoton uhka aiheuttaa sen, että yrittäjältä tai yritykseltä löytyy rahaa saatavan maksamiseen. (Silen 2013.)

Velallisen on ulosottoselvityksessä annettava tiedot sekä nykyisestä että aiemmin omistamastaan omaisuudesta. Apuna tietojen saamiseksi voidaan käyttää sakon uhkaa (Ulosottokaari 3 luku 63 §). Velallisen on syytä tietää, että väärin tietojen antaminen ja tietojen salaaminen ovat velallisen rikoksia (Ulosottokaari 3 luku 56 §). Jos velallinen on määrätty saapumaan ulosottovirastoon ulosottoselvitystä varten, eikä hän saavu paikalle, ulosottomies voi pyytää poliisia noutamaan velallisen. (Ulosottokaari 3 luku 59 §).

On tärkeää saada selville mm. kiinteän omaisuuden määrä ja laatu. Hankaluuksia tuottaa, jos yritys koettaa piilottaa omaisuutta. Siirtämällä omaisuutta ulkopuolisille tahoille voidaan yrittää saada omaisuus velkojien ulottumattomiin. Myymällä tai luovuttamalla omaisuutta väliaikaisesti ulkopuolisille, jotka säilyttävät omaisuutta hallussaan, voidaan yrittää harhauttaa ulosottoviran-

omaista. Tällaisissa tapauksissa puhutaan keinotekoisesta järjestelystä. (Ulosottokaari 4 luku 14 §).

Yrityksestä tehty verotarkastukset on syytä hyödyntää yrityksen taloudellista tilaa ja maksukykyä tutkittaessa. Yrityksen asianhoitajat ovat niitä, joita haastatteleamalla saadaan tarpeellista tietoa yrityksen tilasta ulosoton tehokkaan suorittamisen onnistumiseksi. Yrittäjän ja yrityksen asianhoitajan kertomukset ulosottoselvityksessä yrityksen tilasta voivat poiketa toisistaan. Tämä aiheuttaa sen, että yrityksen tilannetta tulee tutkia syvällisemmin. (Ulosottokaari 3 luku 54 §.)

Tärkeää on selvittää millaiseen maksukykyyn velallisen on realistista päästä. Velallisen edustajan tulee toimittaa kassavirtalaskelma per 2 viikkoa / per kuukausi / per 3 kuukautta. Tarkoitus on selvittää yrityksen todelliset kassaan maksut ja kassasta maksut tietyssä ajanjaksona. Samalla selvitetään, että yrittäjä on itse selvillä yrityksensä todellisesta rahaliikenteestä ja pystyy budje-toimaan yrityksensä rahavirtoja. (Siidorow 2014, 22.)

Jollain henkilöllä voi olla velallisen omaisuutta hallussaan tai hän on tehnyt varallisuutta koskevan sopimuksen velallisen kanssa. Tällainen henkilö on velvollinen antamaan tarpeelliset tiedot velallisen tuloista, omaisuudesta ja yhteystiedoista. Myös tässä tapauksessa ulosottomies voi velvoittaa antamaan tiedot sakon uhalla (Ulosottokaari 3 luku 56 §). Vastaava ulosottomiehen tiedonsaantioikeus koskee viranomaisia ja julkista tehtävää hoitavia yhteisöjä. (Oikeus.fi.)

Etsiessään ulosmittauskelpoista omaisuutta ulosottomiehellä on tarpeen vaatiessa oikeus avauttaa ovia ja lukkoja sekä mennä asuinhuoneistoihin, säilytystiloihin ja muihin vastaaviin paikkoihin. Poliisilta ulosottomies voi pyytää tarvittaessa virka-apua. (Ulosottokaari 3 luku 82 §.)

Ulosottorekisteristä saadaan velallisesta ja hänen historiastaan nopeasti selkeä yleiskuva. Ulosottorekisteri on ulosottoviranomaiselle asioiden hoitamista varten perustettu ja ulosottoviranomaisten valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä tietojärjestelmä (Ulosottokaari 1 luku 24 §).

Ulosottomiesten yhteistoiminta on keino saada velallisesta kokonaiskuva. Tärkeää on käyttää tarvittaessa ulosottokaaren 16 §:n oikeutta käyttää keskinäistä virka-apua. (Ulosottokaari 3 luku 16 §.) Viranomaisten välinen tietojen luovuttaminen antaa ulosottomiehelle mahdollisuuden saada tarvitsemansa asianhallintatiedot pyyntöä edeltävien neljän vuoden ajalta sekä yhteistoimintatietoja. Tämä voidaan tehdä salassapitosäännösten estämättä. (Ulosottokaari 1 luku 33 §.)

Väliaikaistoimi on tehokas tapa saatavan perimisessä. 18 §:n mukaan ulosottomies saa suorittaa väliaikaistoimen, jos se on tarpeen täytöntöönpanon jatkumisen turvaamiseksi. On syytä muistaa, että väliaikaistoimella ei saa tarpeettomasti vaikeuttaa velallisen tai sivullisen elinkeinoa tai toimentuloa. Väliaikaistoimesta ja sen peruuttamisesta on ilmoitettava sille, jota toimi koskee. (Ulosottokaari 3 luku 18 §.)

Omaisuuksien arvonnäytöksessä velallinen on usein paras asiantuntija. Käteinen raha ja pankkitileillä oleva raha on mahdollista selvittää velallisen pankkitileiltä. Tilitapahtumat antavat reaaliaikaista tietoa siitä, onko yrityksellä toimintaa ja missä laajuudessa. Tilitapahtumista voidaan tarkastella sitä, vastaavatko tilitapahtumat yrityksen toimialaa. Ovatko rahan lähteet tulorahoitusta vai lainarahaa? Riittääkö tulorahoitus vai tarvitseeko yritys muita rahoituslähteitä esimerkiksi rahoitusta lähipiiriltä? Mitkä ovat liiketoimintaan liittyviä todellisia kuluja? (Siidorow 2014, 6.)

Tilitapahtumista voidaan nähdä, maksetaanko palkkoja ja hoitaako yritys juoksevat velvoitteensa kuten verot, sähköt ja vakuutukset. Löytyykö liiketoimintaan kyseenalaisesti tai epäselvästi liittyviä kuluja kuten automaattinostoja, jotka ovat saatettu käyttää yksityisiin elantomenoihin. Onko tapahtunut suuria muutoksia käteisliikenteessä, onko käteiskassa todella olemassa ja onko käteisen käyttö edes tyyppillistä juuri kyseiselle toimialalle? Eli voidaan kysyä: ovatko kaikki liiketoiminnan tulot ja menot nähtävissä tilitapahtumista ja ovatko kaikki tilitapahtumat liiketoimintaan liittyviä? (Siidorow 2014, 7.)

Yrityksen kassatilannetta voidaan verrata tilitapahtumiin ja päätellä, ovatko yrityksen maksuasiat tasapainossa. Tarkasteltavia asioita ovat tilien saldot, puskurit ja maksuvalmius. Tärkeää on tarkastella yrityksen ja sen lähipiirin välistä

maksuliikennettä. Yrityksen lähipiiriä ovat osakasyritykset ja yrittäjät, lähipiiriyritykset ja muu lähipiiri. On hyvä tarkastella, millaista rahaliikenne on ja mikä on sen tarkoitus? Onko se palkkaa, lainaa, kulukorvausta vai jotain muuta? Jos se on jotain muuta, on selvittettävä, mitä se jotain muuta on. (Siidorow 2014, 7.)

Ulosottomiehellä on käytössään useita lain suomina keinoja, joilla ulosottoselvityksen tekeminen onnistuu mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Ulosottomiehellä on oikeus ottaa haltuunsa ulosmitattavan varallisuuden selvittämiseksi välttämätöntä selvitysaineistoa ja kirjanpitovelvollisen kirjanpitomateriaalia. (Oikeus.fi). Kirjanpitomateriaalin ymmärtäminen ja analysointi on tärkeää, jotta saadaan oikea käsitys velallisyrittäjän taloudellisesta tilanteesta.

3.2 Osakeyhtiö ulosotossa

Otan opinnäytetyössäni lähempään tarkasteluun esimerkkinä osakeyhtiön ja siinä olevia erityispiirteitä. Osakeyhtiö on omistajansa kannalta turvallisina vaihtoehto suhteessa velkoihin. Pääsääntöisesti osakeyhtiö vastaa vain omista velvoitteistaan ja vain yhtiöllä itsellään olevalla omaisuudella. (Osakeyhtiölaki 1:2§.)

Kuitenkin osakeyhtiössä hallituksen jäsen ja toimitusjohtaja voivat joutua vahingonkorvausvastuuseen sekä yhtiötä kohtaan että ulkopuolisia kohtaan. Yhtiötä ja konkurssipesää kohtaan voi joutua vastaamaan vahingosta, jonka toimissaan tahallaan tai tuottamuksesta aiheuttaa yhtiölle (OYL 22 luku). Korvausvastuuseen voi joutua osakkeenomistajaa ja ulkopuolista kohtaan, jos on rikottu osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjestystä. Virheellisen tilinpäätöksen laatiminen tai laiminlyönti noudattaa osakepääoman suojaa koskevia säännöksiä, ovat esimerkkejä osakeyhtiölain rikkomisesta. (Silen 2013.)

Yrityksen omaisuuden ja henkilökohtaisen omaisuuden välinen rajanveto on riippuvainen myös yrityksen yhtiömuodosta. Osakeyhtiössä omaisuus ja velat ovat yhtiön. Osakeyhtiössä osakas on voinut pantata omaa omaisuutta, esimerkiksi omakotitalonsa yrityksen velan vakuudeksi. Henkilöyrityksessä yrittäjä on mukana yrityksessä kaikella omaisuudellaan. Usein yrittäjän omistama omakotitalo tai muu henkilökohtaisesti omistama kiinteistö on pankilla velan

panttina yrityksen veloista. Näin voi olla esimerkiksi osakeyhtiön velkojen osalta. Näissä tapauksissa pankki on ensisijainen velkoja ja muille velkojille jää kiinteistöstä harvoin mitään ulosotettavaa velkojen hoitamiseksi. (Osakeyhtiölaki 1 luku 2 §.)

Kun ennakonpidätyksiä, arvonlisäveroja tai sosiaaliturvamaksuja jätetään suorittamatta muun syyn kuin maksukyvyttömyyden johdosta, tulee kysymykseen korvausvelvollisuus rikoslain 29 luvun 4 §:n mukaan verorikkomuksesta. Tästä voi seurata yhtiön johdolle henkilökohtainen korvausvelvollisuus. Korkeimman oikeuden tapauksen (1996:35) mukaan maksukyvyttömyyttä ei ole silloin kun yhtiö jättää veroja ja maksuja maksamatta, mutta jatkaa liiketoimintaa ja maksaa muiden velkojien saatavia. (Silen 2013.)

Omaisuuksien voidaan katsoa kuuluvan velalliselle, vaikka muodollinen omistusoikeus onkin sivullisella. Tällainen järjestely on voitu tehdä ulosoton välttämiseksi tai omaisuuden pitämiseksi velkojan ulottumattomissa. Tämä voi johtaa siihen, että yrityksen hallussa olevaa omaisuutta voidaan ulosmitata toisen yrityksen tai henkilön velasta. (Silen 2013.)

Usean toimivan yhtiön kokonaisuus voidaan samaistaa velalliseen, jos velallinen kierrättää varoja yhtiöstä toiseen tavalla, joka voi antaa perusteen arvioida koko toimintaa yhtenä kokonaisuutena. Näennäisesti vakavarainen yhtiö voikin joutua ulosmittauksen kohteeksi, jolloin yrityksen yhteistyökumppanit voivat joutua vaikeuksiin. (Silen 2013.)

Talousvaikeuksiin joutunut asiakas voi tarjota normaalia poikkeavia maksuvälineitä ja järjestelyjä. Tällöin on syytä olla varovainen. Riskinä on joutua palauttamaan takaisin konkurssipesälle saatu suoritus tai esine. Takaisinsaanti-toimenpiteillä yritetään konkurssiin tai saneeraukseen joutuneeseen yritykseen palauttaa varoja. (Silen 2013.)

On vielä hyvä muistaa, että henkilöyhtiön vastuunalaiset yhtiömiehet eivät vapaudu vastaamasta yhtiön aikaisemmista veloista henkilökohtaisesti sen vuoksi, että yhtiö on muutettu osakeyhtiöksi. Näistä veloista vapautumiseen tarvitaan velkojien suostumus. (Silen 2013.)

Laissa avoimesta ja kommandiittiyhtiöstä 8 luvun 3 §:n mukaan suostumus voidaan saada ilmoittamalla velkojille yhtiömuodon muutoksesta todisteellisesti, ja jos velkoja ei vastusta yhtiömiesten vapauttamista veloista kolmessa kuukaudessa, siirtyvät velat vain osakeyhtiön vastattavaksi.

Vaikka osakeyhtiö onkin omistajilleen turvallinen vaihtoehto ja ulosottomiehelle selkein yhtiömuoto ymmärtää ulosoton kannalta, on osakeyhtiön kohdalla myös paljon vaikeita asioita, joiden selvittäminen vaatii ulosottomieheltä asiantuntija-apuun turvautumista. Vaikeita asioita voivat olla esimerkiksi: Osakeyhtiön osakkeiden ulosmittaus, osakeyhtiön jakamat osingot, ulkomaiset yhtiöt ja konserniyhtiöt ulosotossa. (Siidorow 2014, 5.)

3.3 Velvoitteidenhoitoselvityksen tarve

Ulosoton tehtävän tehokas suorittaminen vaatii kihlakunnanulosottomieheltä ammattitaitoa tulkita yrityksen tilinpäätöstä, jotta voidaan nähdä, mitkä ovat ulosottoon joutuneen yrityksen mahdollisuudet suoriutua velvoitteistaan. Velvoitteidenhoitoselvityksestä ulosottomies saa tarpeelliset tiedot, jotta ulosoton tehokas ja oikeudenmukainen toteuttaminen on mahdollista. (Siidorow 2014, 6.)

Velvoitteidenhoitoselvitys eli VHS pyydetään yrityksestä, jonka tietoja halutaan tarkemmin selvittää. Yrityksestä, joka on selkeästi varaton, on selvitystä turha pyytää. Selvitys saadaan harmaan talouden erikoisyksikön ylläpitämästä järjestelmästä. Velvoitteidenhoitoselvitys on harmaan talouden selvitysyksikön ja verohallinnon yhdessä laatima. (Siidorow 2014, 6). Velvoitteidenhoitoselvitys on perustietopaketti yrityksen taloudellisesta tilanteesta ja velvoitteiden hoidosta. Se voidaan laatia myös luonnollisista henkilöistä, jos heillä on organisaatiokytköksiä. (Valtakunnanvoudinvirasto 2013.)

Milloin velvoitteidenhoitoselvitys kannattaa tilata? Se kannattaa tilata heti ulosoton vireilletulon jälkeen, koska velvoitteidenhoitoselvitys muodostaa hyvän pohjan ulosoton jatkotiedusteluille. VHS löytyy Uljaksesta sähköisessä muodossa muiden rekisterikyselyjen yhteydestä. VHS saapuu 1–2 päivän kuluessa tilauksesta. (Valtakunnanvoudinvirasto 2013.)

Velvoitteidenhoitoselvityksen hyödyt yritysperinnässä ovat tiedonsaannin nopeus, tiedon ymmärrettävyys ja erikoisperinnän laajentumis- ja vahvistumistavoitteiden tukeminen. Velvoitteidenhoitoselvitys auttaa lisäksi kiinnittämään huomion perinnän kannalta olennaisiin asioihin. Velvoitteidenhoitoselvityksen avulla pystytään yhdenmukaistamaan kihlakunnanulosottomiesten työnkulkua. (Valtakunnanvoudinvirasto 2013.)

Ulosottomiehellä on mahdollisuus tutkia yrityksen taloudellista tilannetta tarkasti, mikäli hänellä on siihen aikaa. Aikapula tulee usein vastaan, koska yrityksen taloudellisen tilan selvittäminen vaatii enemmän aikaa, kuin pelkkä rutiinien tekeminen. Esimerkiksi mikäli herää epäily, että yrityksen rahaa on liikuteltu pöytälaatikkofirmojen kautta, on syytä ottaa yhteyttä erikoisperintään. (Valtakunnanvoudinvirasto 2013.)

Kysymykseen, tilaatko aina velvoitteidenhoitoselvityksen, kihlakunnanulosottomiehet vastasivat seuraavasti:

Jos yritys maksaa sovitusti ja kohtuullisessa ajassa velat pois, ei ole tarpeellista tilata velvoitteidenhoitoselvitystä, muutoin yleensä kyllä. Nykyisin tilaan kyllä, koska selvitys saadaan ns. suorakyselyä käyttäen. Ohje kuuluu: tilattava aina, kun asia tulee vireille. Käytännössä toimitaan: Jos asiat menevät nolliille 3 kk:n aikana, en aina tilaa.

Kihlakunnanulosottomiesten vastausten perusteella olisi mielestäni hyödyllistä ottaa Kouvolan toimipaikassa periaatteeksi se, että velvoitteidenhoitoselvitys tilataan aina, kun yritys on ulosottovelvollisena heti ulosoton vireille tulon jälkeen.

Suuret yritykset ovat niitä, joiden taloudellisen tilan tutkimiseksi velvoitteidenhoitoselvitystä useimmiten tarvitaan. Pienet henkilöyritykset ovat yleensä selkeitä ulosoton kannalta. Kouvolan toimipaikan alueella ei ole paljon suuria osakeyhtiöitä tai muita suuria yrityksiä ja ulosotossa syntyy harvoin tilannetta, että velvoitteidenhoitoselvitystä todella tarvitaan.

Kymenlaakson ulosottovirastossa on kuitenkin myös alueita, joissa toimii isoja yrityksiä. Esimerkiksi Kotkan ja Haminan toimipaikkojen alueella toimii isoja

satamatoimintaa palvelevia yrityksiä, maahantuontiyrityksiä ja huolintayrityksiä. Ulosottoon jouduttaessa on kihlakunnanulosottomiehen tarpeellista tilata tällaisista yrityksistä velvoitteidenhoitoselvitys, jotta yrityksen taloudellisen tilanteen analysointi ylipäättänsä onnistuu. Ohjeena on oltava, että velvoitteidenhoitoselvitys tilataan aina yrityksistä samalla, kun esimerkiksi pankeista tilataan tilien saldotiedot.

3.4 Velvoitteidenhoitoselvityksen sisältö

Velvoitteidenhoitoselvitys pitää sisällään tietoja perinnän kohteena olevan yrityksen talouden tilasta. Siitä selviää esimerkiksi yrityksen maksamat arvonlisäverot, työeläkemaksut ja verot. Velvoitteidenhoitoselvitys antaa yleisen käsityksen yrityksen asioista. (Valtakunnanvoudinvirasto 2013.)

Kysyin kihlakunnanulosottomiehiltä lomakehaastattelussa kysymyksen: Mistä asioista velvoitteidenhoitoselvitys antaa yleisen käsityksen? Sain heiltä seuraavia vastauksia:

Onko velallisyrittelyllä toimintaa, onko sen toiminta kannattavaa ja hoitaako yritys velvoitteensa? Velvoitteidenhoitoselvitys on peruspaketti organisaation taloudellisesta tilanteesta ja velvoitteiden hoidosta. Se antaa hyvän pohjan jatkotiedusteluille ja tiedoksisaannin nopeus ja tiedon ymmärrettävyys paranee. Antaa tietoa yrityksen toimivuudesta ja taloudellisesta tilasta. Velvoitteidenhoitoselvityksestä selviää yrityksen liikevaihdon suuruus, mahdollinen kausivaihtelu ja yritys kiinnitykset. Selviää yrityksen vastuuhenkilöt ja ovatko he kotimaisia vai ulkomaisia. Onko lakisääteiset velvoitteet hoidettu sekä työnantajana että veronmaksajana.

Kihlakunnanulosottomiesten vastauksista mielestäni huomaa sen, että velvoitteidenhoitoselvitys on kattava ja usein jo yksin riittävä dokumentti yrityksen taloudellisen tilan ymmärtämiseksi. Haastattelun antamat vastaukset vahvistavat jälleen sitä tosiasiaa, että velvoitteidenhoitoselvitys kannattaa aina tilata velallisyrittelyksestä.

3.4.1 Toiminta

Ensimmäisenä velvoitteidenhoitoselvityksestä selviää, toimiiko yritys. Tietoa löytyy mm. kausiveroilmoituksen arvonlisävero- ja työnantajasuoritustiedoista sekä verojen maksut yhteensä viimeisimmän 12 kuukauden aikana. Toimintakohdassa selviää yrityksen kaupparekisteritiedot kuten rekisteröintipäivä. (Velvoitteidenhoitoselvitys 2014.)

Velvoitteidenhoitoselvitys kertoo myös, kuinka kauan yritys on toiminut ja missä rekisterissä yritys on. Toiminnan laajuudesta ilmenee yrityksen liikevaihtotietoja yrityksen edellisiltä tilikausilta, taseen loppusummat, palkansaajien määrä ja maksetut palkat sekä palkkiot. Lisäksi selviää tilinpäätös- ja vuosilmoitustietoja. Toimintakohdasta selviää verojen maksut, verovelvoitteet ja mahdolliset maksupuutteet. Näistä tiedoista selviää, miten yritys on hoitanut ilmoitus- ja maksuvelvoitteensa ja onko yritykseen kohdistettu verotarkastuksia. Selvityksestä näkyy myös onko sosiaali- ja vakuuttamisvelvoitteet hoidettu. (Velvoitteidenhoitoselvitys 2014.)

Yrityksen osakkaat ja vastuuhenkilöt löytyvät myös velvoitteidenhoitoselvityksestä. Tämä on tärkeää tietoa, kun kutsutaan henkilöitä ulosottoselvitykseen ja ajatellaan ulosottotoimenpiteiden suorittamista. Myös yrityksen omistukset toisissa yhtiöissä ja yhtymissä on raportoitu. (Velvoitteidenhoitoselvitys 2014.)

3.4.2 Talous

Yrityksen taloudellinen tilanne on keskeinen asia yrityksen arvoa määritettäessä. Velvoitteidenhoitoselvityksen kohdasta talous löytyy tärkeää informaatiota ulosottomiehelle tämän kyseisen asian selvittämiseksi. Tilinpäätöstiedot viimeisimmiltä tilikausilta ja tilinpäätösasiakirjat saadaan myös velvoitteidenhoitoselvityksen mukana. (Velvoitteidenhoitoselvitys 2014.)

Tilinpäätöksen avainluvut ovat ulosottomiehen käytettävissä. Näitä ovat luvut yrityksen kannattavuudesta, vakavaraisuudesta ja maksuvalmiudesta. Velvoitteidenhoitoselvityksestä voidaan lukea yrityksen liikevaihto, tilikauden voitto tai tappio, oma pääoma, velat, velkaantumisasaste, rahoitusomaisuus, lyhytaikaiset velat ja maksuvalmius. (Velvoitteidenhoitoselvitys 2014.)

On huomioitava, että kannattavuuden, maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden tunnuslukuihin on suhtauduttava varauksella, koska tilinpäätöstiedoista ei ole suoraan nähtävissä, mitkä seikat lukuihin ovat vaikuttaneet. Maksuvalmiusluku voi esimerkiksi näyttää erinomaiselta, koska yhtiön taseessa on merkittävä osakaslainasaaminen käytännössä varattomalta yrittäjäosakkaalta. (Siidorow 2014, 6.)

3.4.3 Talouden häiriötiedot

Mikäli yrityksellä on häiriömerkintöjä, voidaan niistä päätellä yrityksen vaikeuksien syvyyttä. Yrityksen taloudellisen tilanteen huononeminen voi olla niin nopeaa ja äkillistä, että häiriömerkintäkohdassa ei ole vielä mitään merkintöjä. Konkurssi- ja saneerausvaiheet ilmenevät myös velvoitteidenhoitoselvityksestä. (Velvoitteidenhoitoselvitys 2014.)

3.5 Velvoitteidenhoitoselvityksen merkitys

On tärkeää, että ulosottomies ymmärtää liikevaihdon, kannattavuuden, vakavaraisuuden ja maksuvalmiuden merkityksen yrityksen toiminnan kannalta. Velvoitteidenhoitoselvityksen tietojen avulla elinkelpoinen yritys voidaan tunnistaa ja se kannattaa pitää hengissä. Se on niin velkojan, velallisen kuin yhteiskunnankin etujen mukaista. Yritys on voinut joutua vaikeuksiin esimerkiksi huonosti hoidetun kirjanpidon vuoksi. Voi olla, että pahimmassa tapauksessa yrityksellä ei ole ollenkaan kirjanpitoa tai se on erittäin ammattitaidottomasti tehty. Nämä ongelmat ovat usein pienten yritysten ongelmia. (Kinnunen ym. 2007, 14.)

Voi myös käydä ilmi, että yritys ei ole tehnyt veroilmoitusta tai se on puutteellinen. Arvioverotuksessa on tullut yritykselle suuria summia maksettavaksi, mihin yritys ei ole ollenkaan varautunut. Jos yrityksen toiminta on kuitenkin kannattavaa, voi yrityksen yhdessä ulosoton kanssa tekemällä maksusuunnitelmalla olla pelastava merkitys yrityksen jatkuvuuden kannalta. (Kinnunen ym. 2007, 20.)

Tiivistettynä voidaan todeta, että selviä puutteita havaittaessa tulee ulosottoviranomaisen antaa yritykselle neuvoa, miten yritys voisi selvitä paremmin tule-

vaisuudessa, esimerkiksi kiinnittämällä huomiota kirjanpidon ammattimaiseen hoitamiseen yrityksessä. Itse tehty kirjanpito voidaan ulkoistaa pätevän tilitoimiston tehtäväksi.

Ulosoton kannalta on keskeistä analysoida yrityksen elinkelpoisuutta ja kykyä selvittää ulosottovelvoitteistaan. Tärkeää on ajatella asiaa usealta kannalta. On mietittävä, mikä on johtanut yrityksen velkaantumiseen ja maksukyvyn heikentymiseen. Onko yrittäjä itse tehnyt virheinvestointeja, ollut huolimaton rahan käyttäjä vai ovatko markkinat sellaiset, että kyseinen ala on vaikeuksissa. Tavaralla ei vain mene kaupaksi, sillä ei ole kysyntää. Tässä kaikessa analysoinnissa velvoitteidenhoitoselvitys on erinomainen apuväline.

4 VELALLISYRITYKSEN ELINKELPOISUUS JA TALOUDELLISEN TILAN ANALYSOINTI ULOSOTTOMENETTELYSSÄ

Ulosottomenettelyssä pyritään karsimaan heti sellaiset yritykset, joiden liiketoiminta ja taloudellinen tilanne eivät ole tervehdytettävissä. Näin toimimalla saadaan ulosotosta tehokkaampaa ja tuottavampaa. Mikäli liiketoiminnan jatkamiselle on edellytyksiä, on yrityksen taloudellista tilaa arvioitava ulosottomenettelyssä tarkemmin. Yritystä ei tule ajaa vaikeuksiin ulosoton toimesta, mikäli se on vain realistisesti mahdollista. (Siidorow 2014, 3.)

Toisessa ääripäässä ulosottoon joutuva yritys on täysin varaton ja maksukyvytön. Tällaisessa tapauksessa ulosotto raukeaa ja velallinen todetaan varattomaksi. (Ulosottokaari 3 luku 95 §.) Jotkut yritykset joutuvat ulosoton piiriin hetken huolimattomuuden tai hetkellisen liiketoiminnan häiriön vuoksi, jolloin ulosottoon joutuminen on kertaluonteista.

Kun yrityksen kyky selvittää ulosottovelvoitteistaan on pystytty riittävästi määrittämään, on helpompi lähteä tekemään esimerkiksi maksusuunnitelmaa yrityksen kanssa. Omaisuuden ulosmittaus ja myyminen velkoja vastaan on myös mahdollista, huomioiden sen vaikutus yrityksen kykyyn jatkaa toimintaansa, mikäli kysymyksessä on elinkelpoinen yritys (Ulosottokaari 5 luku 1 §). Velallisen laiminlyönnit johtavat siihen, että maksusuunnitelmaa ei noudateta. Ulosottomies voi tarvittaessa toimittaa turvaavan ulosmittauksen maksusuunnitelman tai maksusopimuksen varmistamiseksi (Ulosottokaari 4 luku 62 §).

Turvaavan ulosmittauksen tai pelkän ulosoton uhan vuoksi velallinen voikin yltäen löytää rahaa velkojen maksuun. Hän saa asiansa järjestykseen pakon edessä. Yrittäjä ymmärtää tilanteensa vakavuuden ja ryhdistäytyy toimimaan oman ja yrityksensä edun hyväksi. Erilaisilla velkajärjestelyillä ja esimerkiksi kevennetyllä yrityssaneerauksella yritys voidaan vielä pelastaa, jos yrittäjä on aktiivinen ja oma-aloinen. (Siidorow 2014, 25.)

4.1 Kysymyksiä taloudellisen tilan arvioimiseksi

Yrityksen taloudellista tilaa voidaan arvioida kysymyksin. Seuraavassa on lista kysymyksistä, jotka tulee esittää yrityksen arvoa ja taloudellista tilaa arvioitaessa.

Onko yrityksen liikeidea realistinen ja liikevaihtoa tuottava?

Miten kannattavaa yrityksen liiketoiminta on?

Mitkä ovat yrityksen tulevaisuudennäkymät?

Miten paljon yritykselle jää tulo- ja kassavarojen jälkeen muiden velvoitteiden esimerkiksi lainanlyhennysten hoitamiseen?

Kuinka paljon yritykseltä voidaan viedä ilman, että yrityksen liiketoiminnan jatkuvuus kärsii?

Kykeneekö yritys ulosottovelkojen lyhentämisen lisäksi selviytymään jatkuvasti juoksevista velvoitteistaan?

Jääkö yrittäjälle kohtuullinen korvaus työstään?

Tarvitaanko realisoitavia, jotta ulosottovelasta selviydytään?

Mitä toimenpiteitä tarvitaan, jotta turvataan yrityksen rahan riittävyys niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä?

Miten voidaan estää, ettei yritys velkaannu uudestaan ulosottoon?

Yrityksen velvoitteidenhoitoselvityksestä saa erittäin hyvää apua vastausten saamiseksi. Kaikki saatava historiatieto yrityksestä ja yrittäjän oma arvio toiminnan tulevasta kehityksestä ovat tärkeitä taloudellisen tilan selvittämiseksi. Tarkastelemalla yrityksen toteutuneita lukuja saadaan pohja arvioida yrittäjän

näkemyistä siitä millaisella pohjalla yrityksen tulevaisuus on. (Siidorow 2014, 3.)

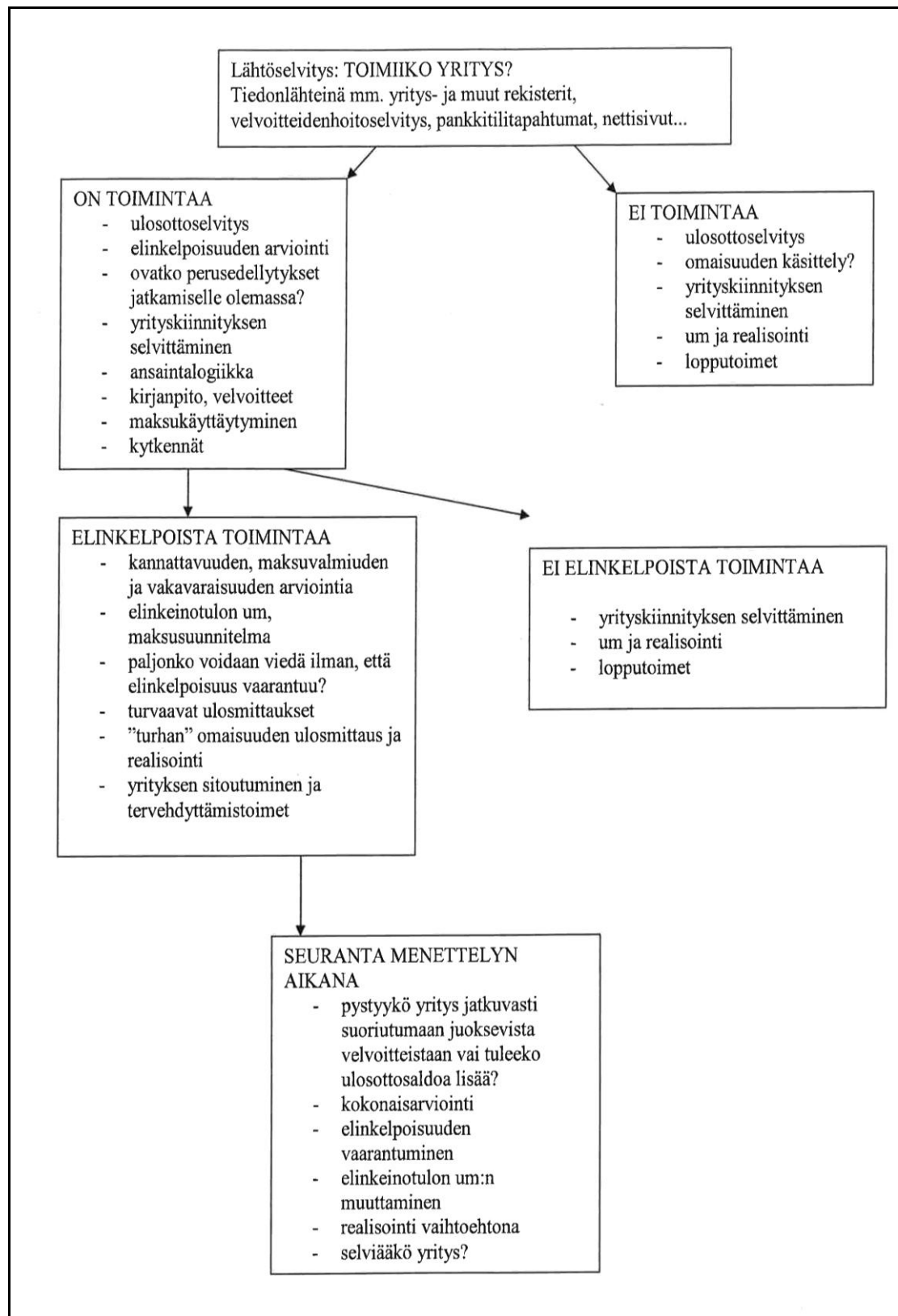
4.2 Huomioitavia asioita ulosottovelallisesta yrityksestä

Seuraavan sivun kaavio (Kuva 7.) selventää erinomaisesti niitä asioita, joita tulee selvittää yrityksestä sen joutuessa ulosottovelalliseksi. Kaavio toimii loistavana tukena kihlakunnanulosottomiehelle, kun yritys on ulosottovelallisena. Kaaviota seuraamalla päädytään viimeiseen laatikkoon, jossa käsitellään seuranta ulosottomenettelyn aikana. On erittäin tärkeää seurata yrityksen maksusuunnitelman etenemistä ja sitä, kertyykö uutta ulosottovelkaa olemassa olevan velan lisäksi.

Yrityksen selviytyminen ulosottoveloista ja toiminnan jatkuminen kannattavana on koko yhteiskunnan kannalta tärkeä asia. Mikäli esimerkiksi ulosottovelallisen yrityksen kanssa tehty maksusuunnitelma ei toteudu toivotulla tavalla, on mahdollista realisoida yrityksen omaisuutta, joka ei ole toiminnan kannalta elintärkeää. Näin voidaan auttaa yritys pahimman yli, jos todetaan, että yrityksen maksuvaikeudet ovat vain väliaikaisia. Tämä vaatii hyvää yhteistyötä valallisen ja ulosoton kesken sekä jatkuvaa seuranta.

Lähtöselvityksen alussa tulee ottaa selville, toimiiko yritys ylipäättään. Yritys on voinut lopettaa liiketoimintansa tai siirtää sen muualle, toisen yrityksen nimiin. Toimivan yrityksen taloudellinen tilanne tulee selvittää. On selvitettävä, millaista liiketoimintaa yritys harjoittaa ja onko liiketoiminnan jatkamiselle taloudellisia edellytyksiä, onko sillä realistisia jatkamismahdollisuuksia. (Siidorow 2014, 5.)

Tätä jo aikaisemmin mainitsemaani asiaa tulee painottaa erityisesti, kun käsitellään yritystä ulosottovelallisena: Yritystoiminnalla tulee olla saadun taloudellisen informaation perusteella voitontuottamistarkoitus. Jos toiminnalla ei ole voitontuottamistarkoitusta, ei sen olemassaololle ole oikeutusta. Tällaisen yritystoiminnan jatkamisen tukeminen viranomaismenettelyssä tarkoittaa vääristyvän markkinatilanteen tukemista ja kilpailukykyisten yritysten toimintamahdollisuuksien heikentämistä. (Siidorow 2014, 5.)

Kuva 3. Lähtöselvitys. Siidorow 2014, 4.)

4.3 Elinkelpoisuuden peruskriteerit

Kaikista yrityksistä, jotka joutuvat maksuvaikeuksiin, ei ole tarkoituksenmukaista pyytää lisäselvityksiä tai kirjanpitoa tutkittavaksi. Erikoisperintä ja vero-tarkastus voivat hoitaa sen puolen. Tärkeää on kuitenkin selvittää yrityksen elinkelpoisuus. (Siidorow 2014, 7.)

Kysyin kihlakunnanulosottomiehiltä seuraavan kysymyksen: Mitkä ovat yrityksen elinkelpoisuuden peruskriteerit? Sain seuraavanlaisia vastauksia:

Menot eivät saa olla suuremmat kuin tulot. Yhteiskunnalliset velvoitteet on hoidettu ja yritystoiminta on terveellä pohjalla. Yritys pystyy hoitamaan verot, vakuutukset ja muut velvoitteet ja saamalla riittävän toimeentulon työntekijöille ja yrityksen omistajille. Yrityksellä on oltava säännöllinen ja riittävä liikevaihto suhteessa yrityksen kulurakenteeseen. Vieraan pääoman käyttö on oltava hallittua.

Haastattelemani ulosottomiehet ymmärtävät hyvin, mitä yrityksen elinkelpoisuudella tarkoitetaan. Yrityksen elinkelpoisuuden peruskriteerit ovat vastaus-ten perusteella mielestäni riittävästi hallinnassa. Menot eivät saa olla suuremmat kuin tulot ja velan määrä ja sen käyttö on oltava hallinnassa.

Yritys voidaan todeta elinkelpoiseksi. Sillä voi olla hyvä liikeidea, hyvät toimintaedellytykset ja se on hoitanut kaikki ilmoitusvelvollisuutensa. Tärkeintä on silti miettiä, onko kyseessä maksuhaluinen vai maksuhaluton asiakas. Epätervettä kilpailua tai liiketoimintaa, jolla ei ole liiketaloudellisia edellytyksiä, ei tule ulosottoviranomaisen tukea. Ulosotossa on tapauksia, joissa yritys on ulosoton piirissä vuosikausia ja hoitaa sitä kautta velvoitteensa. Yritys voi olla aivan hyvin menestyvä ja normaalitilanteessa se pystyisi hoitamaan maksuvelvoitteensa ajallaan. Usein kysymys onkin yrittäjän itsensä organisointikyvystä ja jaksamisesta. On ajauduttu maksamaan laskut ulosoton kautta ja todettu se toimivaksi ja helpoksi ratkaisuksi asioiden hoidon kannalta. (Siidorow 2014, 24–26.)

Kun pohditaan, mikä on elinkelpoista liiketoimintaa ulosoton kannalta, voidaan taloudellisen tilanteen arvio kiteyttää kolmeen osatekijään. Nämä ovat kannattavuuden, maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden arvioinnin pohjalta tehtävä yrityksen liiketoiminnan kokonaisarviointi.

4.3.1 Kannattavuus

Kannattavuudella tarkoitetaan yrityksen kykyä tuottaa liiketoiminnallaan enemmän tuloja kuin tulojen hankkiminen on vaatinut menoja (Siidorow 2014, 16). Onko yrityksellä mahdollisuus hoitaa kaikki velvoitteensa, maksaa lainanlyhennykset ja palkat? Kannattavuus on tärkein tekijä yrityksen jatkuvuuden kannalta. Onko mitään järkeä jatkaa liiketoimintaa, joka ei ole kannattavaa ja jota ei voida saada kannattavaksi edes pitkällä tähtäimellä?

4.3.2 Maksuvalmius

Maksuvalmiuden hallinta yrityksessä liittyy lyhyen aikavälin rahoitussuunniteluun ja kassanhallintaan. Tavoitteena on suoritua yrityksen maksuvelvoitteista eräpäivään mennessä (Siidorow 2014, 19). Onko yrityksellä tarpeeksi rahaa käytössä juoksevien velvoitteiden hoitamiseen? Yritys voi kaatua nopeasti maksuvalmiuden ongelmiin, vaikka kannattavuus ja vakavaraisuus olisivat kunnossa. Yritys kannattaa pelastaa, jos yritys on vain tilapäisesti maksukyvytön toiminnan olleessa kuitenkin kannattavaa.

4.3.3 Vakavaraisuus

Pystyykö yritys selviytymään maksuvelvoitteistaan pitkällä aikavälillä? Jos pystyy, vakavaraisuus on kunnossa. Vakavaraisuus kuvaa siis pitkän tähtäyksen maksuvalmiutta. Ydinkysymys on: onko yrityksen pääomarakenne terve? Arviointi keskittyy yrityksen taseen oman ja vieraan pääoman suhteeseen. On parempi olla omaa pääomaa enemmän suhteessa vieraaseen, lainattuun pääomaan (Siidorow 2014, 23). On tärkeää olla riittävästi puskuria tulevaisuuden varalle. Tappioita pitää pystyä kestäämään. Maksetaanko pitkäaikaisella lainalla lyhytaikaisia, juoksevia kuluja?

Perustuksen tulee olla kunnossa. Hyvän vakavaraisuuden päälle on mukava rakentaa yrityksen tulevaisuutta. Yrityksen on turvallista toimia, kun käytettävissä on joustovaraa ja voimavaroja kestää taloudellisia iskuja.

5 TILINPÄÄTÖS YRITYKSEN MENESTYKSEN KUVAAJANA

Yrityksen tilinpäätös koostuu tuloslaskelmasta ja taseesta. Tuloslaskelma kertoo viimeisimmän tilikauden tapahtumista kannattavuuden näkökulmasta, kun taas taseessa on näkyvissä kaikki yritykseen sen elinaikana kertynyt varallisuus ja velat eri sidosryhmille. Tuloslaskelma antaa kuvan yrityksen tuloksesta ja tase antaa kuvan yrityksen taloudellisesta asemasta. (sbb.fi.)

Tilinpäätöksestä voidaan saada perustiedot yrityksen taloudellisesta tilanteesta. Tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta voidaan tehdä analyysejä erilaisiin käyttötarkoituksiin. Tilinpäätöksen avulla voidaan tehdä arvioita mm. yrityksen luottokelpoisuudesta ja kannattavuudesta. (Kinnunen ym. 2007, 5.)

Tilinpäätöksen sisällöstä määrätään kirjanpitolain 3 luvun 1 §:ssä. Tilinpäätös sisältää seuraavat osat: 1) taseen, joka kuvaa tilinpäätöspäivän taloudellista asemaa, 2) tuloslaskelman, joka kuvaa tuloksen muodostumista ja 3) rahoituslaskelman, jossa annetaan selvitys varojen hankinnasta ja käytöstä tilikaudella sekä liitetiedot, jotka sisältävät taseen ja tuloslaskelman liitteenä ilmoitettavat tiedot. (Siidorow 2014, 4.)

5.1 Koko ja kasvu

Yritykset pyrkivät kasvamaan ja saamaan lisää markkinaosuuksia. Yrityksen kokoa voidaan mitata liikevaihdon avulla tai toimintaan sitoutuneen pääoman määrää kuvaavan taseen loppusumman avulla. (Kinnunen ym. 2007, 53.)

5.2 Kannattavuus

Kannattavuus luo pohjan yritystoiminnan jatkuvuudelle ja myös yrityksen arvon muodostumiselle. Yksinkertaistettuna yrityksen kannattavuus edellyttää, että toiminnalla aikaansaadut tulot ovat suuremmat kuin menot. Usein

yrittäjien kannattavuus on todettavissa vasta sitten, kun sen toiminta on päättynyt. (Kinnunen ym. 2007, 55.)

Varsinaisen toiminnan kannattavuutta kuvaa parhaiten liikevoitto. Toiminnan tuotoista vähennetään juoksevat kulut ja liiketoimintaan kuuluvan omaisuuden poistot sekä mahdolliset arvonalentumiset. (sbb.fi.)

Voittoprosentti-tunnusluku saadaan jakamalla tulosta kuvaava jäämä liikevaihdolla. Voittoprosentti kertoo, kuinka monta tulossenttiä yhdestä myyntieurosta jää yritykselle. Näitä tulosprosentteja voidaan käyttää, kun tarkastellaan tilikausien välisiä muutoksia ja haetaan muutosten syitä, vertaillaan yrityksiä keskenään ja asetetaan kannattavuustavoitteita. (Leppiniemi 2006, 218.)

Käyttökate-% = $(\text{Liiketulos} - \text{poistot}) * 100 / \text{Liiketoiminnan tuotot}$

Hyviä prosenttilukuja ovat seuraavat Yritystutkimusneuvottelukunnan (YTN) mukaan: teollisuus 10 – 25%, kauppa 2 – 10 % ja palvelu 5 – 15 %. (Siidorow, K. 2014, 29.)

Liiketulos-% = $\text{Liiketulos} * 100 / \text{Liiketoiminnan tuotot}$

Ohjeelliset arvot ovat YTN:n mukaan: > 10 % Hyvä

5 – 10 % Tyydyttävä

< 5 % Heikko

Nettotulos-% = $(\text{Tilikauden tulos} + \text{verot}) * 100 / \text{Liiketoiminnan tuotot}$

Tulos-% = $\text{Tilikauden tulos} * 100 / \text{Liiketoiminnan tuotot}$

Kysyin kihlakunnanulosottomiehiltä, mitä yrityksen kannattavuudella tarkoitetaan. Sain seuraavanlaisia vastauksia:

Tuloja on enemmän kuin menoja. Miten hyvin yrityksen tulot riittävät menojen kattamiseen. Yritys pystyy hoitamaan kaikki velvoitteet ja tuottamaan voittoa. Yritys suoriutuu lakisääteisten sekä työnantajavelvollisuuksiensa hoitamisesta samalla kun se kykenee (ainakin välillä) jakamaan osan tuloksesta voittoina omistajilleen.

Kihlakunnanulosottomiehet ymmärtävät mielestäni vastausten perusteella hyvin sen, mitä yrityksen kannattavuudella tarkoitetaan. Tuloja tulee olla pitkällä aikavälillä enemmän kuin menoja ja velvoitteet tulee pystyä hoitamaan ajallaan.

Ulosoton kannalta kannattavuus on yrityksen toiminnan välttämätön ehto. Pitkällä aikavälillä kannattamaton toiminta tulee nopeasti tiensä päähän. Yrityksen ongelmat saada yritystoiminta kannattavaksi johtavat ennemmin tai myöhemmin taloudellisiin vaikeuksiin ja edessä on yritystoiminnan loppuminen. (Siidorow 2014, 17.)

Yrityksen kannattavuutta pystyy arvioimaan helpommin tarkastelemalla yrityksen tuloslaskelmaa. Tuloslaskelma esitetään aina kululajipohjaisena kaavana eli sillä on sellainen rakenne, että siitä nähdään suoraan, mitä kuluja tuotoilla on maksettu ja paljonko liikevaihdosta jää kaikkien kulujen jälkeen käytettäväksi lainojen lyhennyksiin ja omistajan tai omistajien palkkaan. Kannattavuuden euromääräiset luvut, kuten liiketulos ja tilikauden tulos löytyvät tuloslaskelmasta. (Siidorow 2014, 17.)

Liiketuloksesta lisättynä poistoilla selviää, onko yrityksen varsinainen tulos ollut kannattavaa. Liiketuloksen on riitettävä myös lainojen lyhennysten ja verojen maksuun ja omistajalle maksettavaan korvaukseen, kun kyseessä on toimintayhtiö tai muu henkilöyhtiö, jossa omistaja ei nosta palkkaa. Tästä voi herätä kysymyksiä: Millä yrittäjä on elänyt, jos hän ei saa korvausta työstään? Onko yrityksen varoilla rahoitettu elantomenoja? (Siidorow 2014, 17.)

Tilikauden tulos lisättynä poistoilla ja huomioimalla laskennalliset erät kuten varausten muutos ja poistoeron muutos kertoo vastaavasti, kuinka paljon rahaa liiketoiminnasta jää lainojen lyhennyksiin ja henkilöyhtiössä omistajalle maksettavaan korvaukseen. On hyvä olla käytössä usean tilikauden luvut, jotta voidaan tehdä seuraavanlainen kehitystrenditarkastelu. (Siidorow 2014, 18.)

Voittovarot-erässä seurataan yrityksen koko elinkaaren siihenastisten tilikausien voittoja ja tappioita yhteissummana. Jos voittovarot ovat tilikaudesta toiseen kasvaneet, on yritys tehnyt jatkuvasti voitollista tulosta. Mikäli voittovarot ovat lähentelemässä nollaa tai menevät sen alle, on yrityksen liiketoiminta ollut pääasiallisesti tappiollista. (Siidorow 2014, 18.)

On kuitenkin muistettava, että edellä kerrottua kehitystrenditarkastelua vääristävät osakeyhtiön jakamat osingot, jotka tietysti vähentävät voittovaroja. Yhtiössä on aina oltava jakokelpoisia varoja, jotta osinkoja voidaan maksaa. Yhtiön maksukyky ei myöskään saa vaarantua osingonjaon seurauksena. (Siidorow 2014, 18.)

Vertailuperusteena kannattavuuden laskemisessa on edellisten tilikausien tulokset. Kaikki tuloslaskelman kuluerät voidaan muuttaa prosenttiperusteisiksi suhteuttamalla ne liikevaihtoon. Tällä tavoin voidaan nähdä, kuinka suuren osan liikevaihdosta vievät esimerkiksi materiaalikulut, henkilöstökulut, liiketoiminnan muut kulut ja korot. (Siidorow 2014, 18.)

Ulosoton kannalta mielenkiintoisinta on tarkastella ulkopuolisten palvelujen, henkilöstökulujen ja liiketoiminnan muiden kulujen kehitystä. Mikäli jokin erä on euromääräisesti suuri ja prosenttiosuus liikevaihdosta iso, on tärkeää pyytää kirjanpidon tilikohtainen erittely kyseiseen kuluerään sisältyvistä tileistä saldoineen. (Siidorow 2014, 18.)

Yrittäjä on voinut kirjata omia elinkustannuksiaan liiketoiminnan kuluiksi tai ylisuuria verottomia kulukorvauksia kuten kilometrikorvauksia ja päivärahoja. Nämä kuluerät vaikuttavat yrityksen kannattavuuteen. Elantokulut ovat ulosoton kannalta yhtiön saatavaa osakkaalta ja ne on huomioitava, mikäli yrittäjä-

velalliselle itselleen ollaan määräämässä fiktiivistä palkkaa. (Siidorow 2014, 18.)

Yrityksen tulos on kannattavuuden absoluuttinen mittari. Yritykset ovat erikoisia, siksi yhden yrityksen kannattavuuden mittaamiseksi käytetään usein kannattavuuden suhteellisia mittareita. Kannattavuutta mitataan tilinpäätösperusteisesti kahdella erityyppisellä suhteellisella mittareiden ryhmällä, voittoprosenteilla ja pääoman tuottoprosenteilla. (Leppiniemi 2006, 217.)

Pääoman tuottoprosentti = $100 \cdot \text{voitto} / \text{pääoma}$

Pääoman tuottoprosentti ilmaisee vuosikorkoa, jonka yritys ansaitsee toimintansa avulla sitomalleen pääomalle. (Leppiniemi 2006, 220.)

Oman pääoman tuottoprosentti = $100 \cdot \text{voitto} / \text{oma pääoma}$

Tunnusluvun tavoitteena on kuvata, kuinka suuri tuotto tilikauden aikana käytävissä olleella omalla pääomalla on aikaansaatu. (Leppiniemi 2006, 221.)

Juridisen henkilön ulosottoselvitykseen on tehty valmiiksi kannattavuuden arviointiin liittyviä kysymyksiä.

Millainen on yhtiön tilauskanta ja suurimmat tilaajat tällä hetkellä?

Mikä on liikevaihto tällä ja edellisellä tilikaudella?

Mitä muita tuloja yhtiöllä on tällä ja edellisellä tilikaudella?

Miten yhtiön taloudellinen tilanne on kehittynyt sen toiminnan aikana?

Mitkä ovat yhtiön suurimmat kuluerät?

Näiden kysymysten avulla saadaan tietoja, joiden avulla pystytään laskemaan ja määrittämään myös yrityksen arvoa. Substanssiarvo, tuottoarvo ja osak-

keidenarvo on hyvä pystyä määrittämään, jotta saadaan oikea käsitys yrityksen nykyisestä tilanteesta ja käsitys yrityksen tulevaisuuden mahdollisuuksista.

Aina on muistettava, että yritykset ovat keskenään erilaisia ja menestyvälläkin toimialalla on yrityksiä, jotka eivät onnistu menestymään tarvittavalla tasolla vaan joutuvat maksuvaikeuksiin ja sitä kautta koko yrityksen elinkelpoisuus on kyseenalaistettava. Riippuu usein yrittäjästä itsestään, miten yritys menestyy. Hyvinä aikoina on voitu esimerkiksi laittaa rahaa menemään surutta turhiinkin investointeihin ja huonojen aikojen koittaessa ei ole puskuria mistä ottaa. Huonojen ja tuottamattomien investointien rahaksi muuttaminen talouden ollessa nykyisen kaltaisessa lamassa on erittäin vaikeaa edes omaisuuden käypään arvoon.

Yritys, joka on lisännyt omaa pääomaansa hyvinä aikoina, on näin toimiesaan varautunut huonojen aikojen tuloon. Varautuminen ennalta on viisasta, sillä taloudessa on aina huonoja kausia. Yleinen globaali taloustilanne voi muuttua, tietyllä toimialalla asiat ja arvostukset voivat muuttua hyvinkin nopeasti ja jokin tietty tuote tai palvelu voi menettää kokonaan kysyntänsä markkinoilla.

Yrityksen ja yrittäjän tulee seurata aikaansa ja huolehdittava yrityksen kannattavuudesta pitkällä tähtäimellä. Sidosryhmien kanssa asioiden tulee olla kunnossa. Hyvän ja laadukkaan tilitoimiston valinta on yksi keskeisimmistä ja ratkaisevimmista valinnoista yrityksen toiminnan onnistumisen kannalta. Tavara- ja palvelutoimittajien, palvelujen tarjoajien ja asiakkaiden taloudellista tilaa on myös syytä tarkkailla mahdollisten luottotappioiden estämiseksi.

5.3 Vakavaraisuus

Riskinsietokyky huonoina aikoina on tärkeää yrityksen vakavaraisuutta pohdittaessa. Yrityksen asema ja toiminnan jatkuvuus on sitä turvatumpi, mitä vahvempi pääomarakenne yrityksellä on. Yritys, jolla on taseessaan runsaasti pääomaa vieraaseen pääomaan verrattuna, kestää tappioita paljon paremmin kuin hyvin velkaantunut yritys. (Kinnunen ym. 2007, 62.)

Tärkeitä tunnuslukuja ovat omavaraisuusaste ja suhteellinen velkaantuneisuus.

$$\text{Omavaraisuusaste} = \frac{\text{Oma pääoma}}{\text{Taseen koko pääoma}} * 100$$

Kuva 4. Omavaraisuusaste (Kinnunen ym. 2007, 63.)

Omavaraisuusaste mittaa taseen pääomarakenteen laskemalla oman pääoman osuuden koko pääoman määrästä. Tämä tarkoittaa sitä, että mitä velkaantuneempi yritys on, sitä alhaisemmaksi omavaraisuusaste jää. Tunnusluvun jäädessä alle 20 %:n, vakavaraisuus on heikko. (Kinnunen ym. 2007, 63.)

$$\text{Suhteellinen velkaantuneisuus} = \frac{\text{Vieras pääoma}}{\text{Liikevaihto}} * 100$$

Kuva 5. Suhteellinen velkaantuneisuus (Kinnunen ym. 2007, 63.)

Suhteellista velkaantuneisuutta mittaavassa tunnusluvussa puolestaan velkojen määrää verrataan toiminnan volyymia kuvaavaan liikevaihtoon. Tyydyttävä taso tämän tunnusluvun osalta on välillä 40–80 %. Hyvänä arvona pidetään jo 40 %. Jos 80 % ylittyy, on vakavaraisuus heikko. (Kinnunen ym. 2007, 63.)

Vakavaraisuudella tarkoitetaan yrityksen kykyä selviytyä velvoitteistaan pitkällä aikavälillä. Vakavaraisuus kuvaa yrityksen pitkän tähtäimen maksuvalmiutta. Yritys, joka hyvinä aikoina on maksanut pois velkojaan ja lisännyt omaa pääomaa, kestää toimintakykyisenä nykyisenkaltaisessa taloustilanteessa kilpailijoitaan paremmin. (Kinnunen ym. 2007, 62.)

Omavaraisuusasteen ollessa heikko yrityksen maksupuolta rasittavat huomattavasti lainanhoitokulut ja lyhennykset. Maksuvalmiuden parantaminen pysyvästi edellyttää kannattavuuden ja tulorahoituksen merkittävää kasvua, omaisuuserien myyntiä tai vieraan pääoman muuttamista omaehtoiseksi. Osakkaiden on sijoitettava yritykseen lisää rahaa, jolla velkoja maksetaan pois. (Siidorow 2014, 23.)

Yksityisnostot muuttavat omavaraisuusasteen laskemista muilla kuin osakeyhtiöillä. Yksityisnostot voivat kääntää oman pääoman negatiiviseksi, mutta yritys voi silti olla toimintakykyinen negatiivisesta omasta pääomasta huolimatta. (Siidorow 2014, 23.)

5.4 Maksuvalmius

Yrityksen on oltava joka hetki valmis suoriutumaan erääntyvistä maksuistaan. Kysymyksessä voivat olla työntekijöiden palkat, polttoaineostot, verot, korot, tai lainojen lyhennykset ja ostohankinnat yleensä. Maksuvalmiutta mitataan tilinpäätöksessä taselähtöisesti suhteuttamalla yrityksellä olevien likvidien varojen määrä alle vuoden kuluessa erääntyvien lyhytaikaisten velkojen määrään. (Kinnunen ym. 2007, 67.)

Yrityksen likvidit varat kertovat maksuvalmiudesta, joka on heti yrityksen käytössä. Taseesta käyvät esimerkiksi ilmi kassavirrat ja heti nostettavissa olevat pankkitalletukset, mutta näitä ei yleensä eritellä taseessa. Helposti rahaksi muutettavia tase-eriä ovat pörssinoteeratut arvopaperit ja usein myös myyntisaamiset ja vaihto-omaisuus. (Leppiniemi 2006, 238–239.)

Likvidit varat on mahdollista muuttaa rahaksi. Rahat ja pankkisaamiset ovat likvidimpiä kuin myyntisaamiset. Ulosottovelallisen yrityksen maksukyky on

heikentynyt joko hetkellisesti tai pysyvästi, koska sen maksuvelvoitteet ovat päätyneet ulosottooperintään. (Siidorow 2014, 19.)

Sen mukaan mitä likvideihin varoihin luetaan mukaan, erotetaan toisistaan seuraavat tunnusluvut:

Quick ratio = Kassa ja markkina – arvopaperit + lyhytaikaiset saamiset

Lyhytaikaiset velat yhteensä

Kuva 6. Quick ratio (Kinnunen ym. 2007, 67.)

Current ratio= Lyhytaikaiset varat yhteensä

Lyhytaikaiset velat yhteensä

Kuva 7. Current ratio (Kinnunen ym. 2007, 67.)

Quick ratio mittaa yrityksen kykyä selviytyä lyhytaikaisista veloistaan nopeasti rahaksi muutettavilla omaisuuserillään. Current ratio mittaa yrityksen maksuvalmiutta ja rahoituspuskuria tilinpäätöshetkellä ja tarkoituksena on verrata nopeasti rahaksi muutettavien erien suhdetta lyhytaikaisiin velkoihin. Teoreettinen minimivaatimus molempien tunnuslukujen arvolle on 1,00. Maksuvalmiilla yrityksellä likvidien varojen määrän tulisi kattaa lyhytaikaiset velkasitoumukset. Kuitenkin voidaan quick ratiota koskevan yleisen ohjearvon mukaan maksuvalmiutta pitää tyydyttävänä, jos tunnuslukuarvo on välillä 0,50–1,00. Vastaaava ohjearvo current ratiolle on välillä 1,00–2,00. (Kinnunen ym. 2007, 67.)

Ulosottomenettelyssä tulisi selvittää seuraavat asiat: Mikä on yrityksen maksukyky tällä hetkellä? Tarkasteltavana seikkana on vieras pääoma. Vieras pääoma sisältää mm. pääomalainat, velat läheisyhtiöille, valat omistajille ja verovelat, jotka sisältyvät muihin lyhytaikaisiin velkoihin. Vieraan pääoman määrän saa selville taseen vastattavaa puolelta. Pitkäaikainen vieras pääoma erääntyy yli vuoden kuluttua tilinpäätöshetkestä. Lyhytaikaisten velkojen suuri

osuus suhteessa koko vieraaseen pääomaan kertoo raskaasta juoksevien maksujen kuormasta yrityksessä. (Siidorow 2014, 19.)

On hyvä huomata, että lyhytaikaiset velat erääntyvät nopeasti ja niiden maksaminen eräpäivään mennessä edellyttää runsasta tulorahoitusta ja kannattavaa liiketoimintaa. Yleensä hetkellisestikin maksuvaikeuksiin joutunut yritys ”ottaa vippiä” verottajalta ja tällöin tilinpäätöksen erä ”Muut velat” on erityisen suuri. Verovippi on tosin kallis tapa hankkia lisärahoitusta. (Siidorow 2014, 20.)

Velkojen määrää on verrattava taseen varoihin. Taseen varat löytyvät taseen vastaavaa puolelta. Taseen varojen puolen tarkastelu kannattaa aloittaa alhaalta ylöspäin, koska varat esitetään tasekaavassa likvidiysjärjestyksessä eli nopeimmin rahaksi muutettavat erät näkyvät alimmaisina. (Siidorow 2014, 20.)

Käteisvaroja, pankkitilejä ja myyntisaamisia verrataan lyhytaikaisiin velkoihin. Näin tekemällä saadaan selvitettyä rahoitusomaisuus. Jos yrityksen rahoitusomaisuus on suurempi kuin sen lyhytaikaiset velat, maksuvalmius on ollut tilinpäätöshetkellä hyvä. Jos rahoitusomaisuus jää alle puoleen, on maksuvalmius heikolla tasolla. Tilinpäätöspäivän tilanne kuvaa ainoastaan tietyn päivän tilannetta, eikä ota huomioon muutoksia maksuvalmiudessa. (Siidorow 2014, 20.)

On tärkeää pohtia mitkä syyt ovat johtaneet yrityksen joutumiseen ulosottovelalliseksi. Yrittäjältä voidaan kysyä ymmärtääkö hän yrityksen maksukyvyn todellisen tilanteen ja voiko hän eritellä syitä, jotka ovat johtaneet heikkoon maksuvalmiuteen. Yrittäjän tulisi olla yrityksensä paras asiantuntija, joten hänellä myös pitäisi olla realistinen ja oikea käsitys yrityksensä taloudellisesta tilanteesta ja mahdollisista syistä, jotka ovat johtaneet maksuvaikeuksiin.

Maksukyvyn heikkenemisen syitä löytyy tutkimalla yhtiön kannattavuuden kehitystä, yrityksen lähihistorian tuotto- ja kulurakenteen kehitystä ja varojen ja velkojen muutoksia. Syitä ovat voineet olla tulorahoituksen pieneneminen, omien asiakkaiden maksukyvyttömyys, luottotappiot, tuloihin nähden liian raskas kulurakenne ja investoinnit. Liiketoimintaan liittymättömät kulut ja hankinnat, osakkaiden nostamat varat, kuten osakaslainat, rahojen siirto lähipiiriin ja

lähipiiriyhtiöiden väliset liiketoimet ovat voineet myös olla syynä maksuvalmiuden heikkenemiseen. (Siidorow 2014, 20.)

On mahdollista, että yrittäjä ei näe asioiden syy-seuraus -suhteita. Kyse voi olla myös kulurakenteen tietoisesta vääristelystä tai selvittämättömistä, liiketoimintaan usein kuulumattomasta varojen käytöstä. (Siidorow 2014, 20.)

Osakeyhtiön osakas voi nostaa varoja pääasiassa palkkana tai osinkoina. On hyvä muistaa, että osakaslainan myöntäminen edellyttää osakeyhtiölain mukaan aina liiketoiminnallista tarkoitusta. Tämä ehto tuskin koskaan toteutuu yksityisen osakkaan kohdalla. Velalliselta tulee kysyä ulosottoselvityksessä valmiina olevia kysymyksiä koskien osakaslainaa. Esimerkkinä voidaan kysyä: Mikä on osakaslainan antamisen liiketaloudellinen merkitys? Mitä on sovittu lainan takaisinmaksusta ja korosta? (Siidorow 2014, 21.)

Osakkaan velka velallisy yritykselle on aina ulosmitattavaa varallisuutta, mikäli osakas itse katsotaan maksukykyiseksi ja laina on tarkoitettu takaisinmaksettavaksi. Jos osakaslainaa ei pystytä maksamaan, pitäisi se kirjata alas yhtiön taseesta. Usein yhtiöissä näkee tällaisia varallisuuseränä, koska alaskirjaus painaisi oman pääoman negatiiviseksi, mikä puolestaan edellyttäisi kaupparekisteriin tehtävää rekisterimerkintää siitä, että yhtiö on menettänyt oman pääomansa. (Siidorow 2014, 21.)

Henkilöyhtiöiden vastuunalainen yhtiömies ja toiminimen haltija eivät maksa itselleen palkkaa, vaan nostavat korvauksensa yksityisnostoina. Yrityksen verotettava tulo verotetaan vastuunalaisilla yhtiömiehillä ja toiminimen haltijalla yrittäjän verotettavana tulona. Eräs yrityksen heikkoon maksukykyyn vaikuttava syy voi olla yksityisnostojen määrän muutokset. (Siidorow 2014, 21.)

Jos yritys haluaa jatkaa liiketoimintaansa, on sen kohtuullisessa ajassa suoriuduttava ulosottoveloistaan. Keinoina voivat olla uuden rahanlähteen synnyttäminen, odotettavissa olevan kassatulon jouduttaminen, rahankäytön siirtäminen ja rahankäytöstä luopuminen. On tärkeä tietää, milloin myyntisaamiset saadaan kassaan maksuina yrityksen käyttöön. Hyvä neuvo on, että liian pitkiä maksuaikoja ei kannata asiakkaille antaa. (Siidorow 2014, 21.)

Onko yrityksellä suoraa tulorahoitusta hankintojen maksamiseen ja hyödynnetäänkö käteisalennuksia? Onko sopimuksiin neuvoteltu käteis- ja paljousalennukset? Kuinka pitkiä maksuaikoja tavarantoimittajien laskuihin saadaan? Jos maksuajat ovat pitkiä ja alennukset neuvoteltu hyvin, saa yritys kulupuolelle säästöä. Yritys toimii enemmän tavarantoimittajan rahoituksella eikä omaa pääomaa sitoudu varastoon. (Siidorow 2014, 22.)

Edellä mainittujen toimien lisäksi voidaan työntekijöitä lomauttaa. Turhat ja kannattamattomat omaisuuserät voidaan yrittää myydä. Uusi pääomarahoitus tai pääomalaina voi toimia myös nopeana ratkaisuna. Mikäli yritystä ei saada toimimaan pääasiassa tulorahoituksella, yrityksen arvo on kokonaisuutena tarkasteltuna olematon ja liiketoiminta ei tule olemaan pitkällä aikavälillä kannattavaa, eivät nopeat ratkaisut maksuvaikeuksiin ole yrityksen kannalta kestäviä. (Siidorow 2014, 22.)

Kassavirtalaskelma kertoo, millaiseen maksukykyyn on realistista päästä. Juridisen henkilön ulosotto selvitykseen pyydetään velallisen edustajaa toimittamaan kassavirtalaskelma per 2 viikkoa, per kuukausi ja per 3 kuukautta. Kassavirtalaskelmasta nähdään, mistä yritys saa rahaa ja mihin sitä käytetään. Kassareserviä tarkkailtaessa otetaan huomioon kaikki tulot, mutta menopuolella vain niin sanotut välttämättömät erät. On muistettava, että yrittäjänkin tulee saada korvaus tekemästään työstä. (Siidorow 2014, 22.)

Tärkeitä kysymyksiä maksuvalmiuden määrittelyyn ovat esimerkiksi: Maksaa-ko yhtiö palkat ja laskut ajallaan? Miten on laita lainojen lyhennysten ja korkojen? Onko heikkoa maksuvalmiutta käsitelty hallituksessa ja mikä on syynä heikkoon maksuvalmiuteen? Miten taloudellinen tila on kehittynyt ja miten laskut ylipäättään hoidetaan? (Siidorow 2014, 23.)

5.5 Kassavirta

Kassavirta kertoo nimensä mukaisesti, kuinka paljon rahaa liikkuu kassaan ja pois kassasta. Kassavirran avulla voidaan seurata esimerkiksi sitä, kuinka paljon kassavirta eroaa vuoden takaisesta verrattaessa sitä tähän hetkeen. Kassavirta-analysointi on tärkeää, koska se kertoo onko yrityksellä mennyt enemmän rahaa kuin se on saanut. (Kinnunen ym. 2007, 67.)

Nettokassavirta sisältää positiivisen kassavirran, esimerkiksi myynti, korkotuotot ja osakeannit, ja negatiivisen kassavirran, esimerkiksi ostot, palkat ja verot. Nettokassavirta on positiivisen ja negatiivisen kassavirran erotus. Tuloksena saadaan tietää, kuinka paljon rahaa jää yrityksen kassaan. (Kinnunen ym. 2007, 71.)

Liiketoiminnan vapaa kassavirta tarkoittaa sitä osaa myyntitulosta, joka jää jäljelle, kun kaikki varsinaisen liiketoiminnan kulut on siitä vähennetty. Mikäli käytössä on tuloslaskelma ja tase, niin silloin päästään yleensä riittävään tarkkuuteen kaavalla: Liiketoiminnan vapaa kassavirta = Liikevoitto + poistot – käyttöpääoman lisäys – investoinnit – liiketoiminnan verot (Aho 2014.)

Tulevien vuosien vapaiden kassavirtojen nykyarvo kertoo liiketoiminnan arvon. Kun siihen lisätään ylimääräinen omaisuus ja vähennetään korolliset velat, saadaan osakekannan arvo. (Aho 2014.)

5.6 Tuloksen laatu

Myös se voidaan yrittää selvittää, onko yritys yrittänyt manipuloida tilinpäätöksessä esitettävää tulosta. Mitä enemmän tuloslaskelmassa esitetty nettotulos eroaa liiketoiminnan nettokassavirrasta eli mitä suuremmat tilinpäätökseen sisältyvät jaksotuserät ovat, sitä enemmän niitä on voitu käyttää harkinnanvaraiseen tuloksen ohjailuun. (Kinnunen ym. 2007, 74.)

Toisaalta mitä lähempänä tuloslaskelman nettotulos on liiketoiminnan nettokassavirtaa, sitä pienemmät ovat jaksotuserät, jolloin myös niiden avulla tapahtuneen tuloksen ohjailun voidaan olettaa olleen vähäisempää. Jaksotuserät ovat mm. myyntisaamiset, ostovelat, siirtovelat, poistot käyttöomaisuudesta ja varasto. (Kinnunen ym. 2007, 74.)

6 YRITYKSEN ARVONMÄÄRITYS

6.1 Yrityksen arvo

Yrityksen arvon määrittämistä varten tulee pyytää viimeisin kirjanpidon ajo eli tilikohtainen juoksevan kirjanpidon tuloslaskelma ja tase. Lisäksi voidaan pyy-

tää viralliset tilinpäätökset liitetietoineen viimeiseltä kolmelta tilikaudelta, viimeisimmän tilinpäätöksen tase-erittelyt, ajantasainen käyttöomaisuusluettelo, varaston arvo ja luettelo sijoituksista. (Siidorow 2014, 8.)

Yrityksen arvon määrittämiseen vaikuttavat aina yrityskohtaiset tekijät. Kahta samanlaista yritystä ei ole. Vaikutusta yrityksen arvoon voi olla tilauskannalla, tulevien projektien kannattavuudella sekä omistajan työpanoksella.

Kihlakunnanulosottomiehet vastasivat kysymykseen, missä tapauksissa määrittelet yrityksen arvon ja miten sen määrittelet, seuraavasti:

Arvonmäärittelyn tarve esiintyy harvoin. Eräällä kihlakunnanulosottomiehellä ei viimeisen 6,5 vuoden aikana tarvetta yrityksen arvonmäärittelyyn ole ilmennyt. Kahdessa tapauksessa yritysvelallinen maksoi velkansa liiketoimintansa myynnillä, mutta molemmissa tapauksissa arvonmäärittely perustui keskinäiseen sopimukseen, jossa mahdollisesti käytettiin ulkopuolista asiantuntija-apua. Lähinnä arvonmäärittely voisi liittyä yrityskauppatilanteeseen. Ulosotto-kaaren säännösten nojalla vähintään 10 000 €:n omaisuuden arvonmäärittelyssä tulee lähtökohtaisesti käyttää ulkopuolista asiantuntija-apua kuten esimerkiksi liikejuridiikkaan tai liiketalouteen erikoistuneita henkilöitä. Jos ulosmittaa yrityksen osakkeet tai kiinteää omaisuutta, on syytä määrittää yrityksen arvo. Arvonmäärittely tapahtuu tiettyjen laskukaavojen avulla. Mikäli osakekanta on ulosmitattu ja se on myytävä, tarvitaan arvonmäärittelyä. Haastava tapaus, ehkä yrityksen omistaja tietää yrityksen arvon, mutta yleensä liioittelevat arvoa. Yrityksen omaisuuden arvonmäärittely, jos on tarvetta ryhtyä huutokauppatoimiin tai onko varaa mahdolliseen konkurssiin.

Vastaukset kertovat mielestäni sen, että tarvetta yrityksen arvonmäärittelyyn syntyy harvoin, jos koskaan Kouvola toimipaikassa. Osakekannan myyminen ja kiinteän omaisuuden myyminen luo tarpeen määrittää yrityksen tietyn omaisuuden arvoa. Lisäksi asiantuntija-apua on saatavilla erikoisperinnästä.

Kihlakunnanulosottomiehet jatkavat vastaamalla kysymykseen, mistä saat tietoa yrityksen arvon määrittämiseksi, seuraavasti:

Kihlakunnanulosottomiehet käyttävät yrityksen arvon määrittämiseen ulkopuolista asiantuntija-apua eli asiantuntijat selvittävät tarpeelliset tiedot. Tietoa saa kurssimateriaalista, internetistä, esimieheltä ja muilta ulosottomiehiltä. Tietoa saa esimerkiksi kauppakirjasta, jos yhtiö on myyty jossakin vaiheessa aikaisemmin. Yleensä tutkitaan myös yrityskaupat samanlaisista yhtiöistä. Netti alkaa olla paras tiedonlähde tähänkin asiaan. Tietenkin yrityksen arvosta keskustellaan yrityksen omistajan kanssa. Tietoa arvonmäärittämiseen saa pankkikyselyistä, velvoitteidenhoitoselvityksestä, ulosottoselvityksestä, yrityksen omistajilta sekä mahdollisesti käymällä itse yrityksen tiloissa.

Vaikka yrityksen arvonmäärittäminen ei ole jokapäiväistä työtä kihlakunnanulosottomiehelle, on juuri siksi hyvä kerätä muutamia huomioita yrityksen arvon määrittämisestä ja tarkastella joitakin tapoja, joilla yrityksen arvoa voidaan määrittää. Yrityksen arvon määrittämisestä tarvitaan esimerkiksi yrityskaupoissa, vakuuksien arvioinneissa, yrityksen tervehdyttämiskelpoisuuden arvioimisessa, sijoittajan päätöksenteossa, osituksessa, muissa varallisuuden jaossa ja useissa verotukseen liittyvissä tilanteissa. (Leppiniemi 2006, 310.)

Yritys on aina oma ainutlaatuinen kokonaisuus. Kahta samanlaista yritystä ei ole. Mikä on yrityksen arvo? Se riippuu yrityksestä itsestään ja sitä ympäröivästä maailmasta. Yrityksen ostajasta riippuu miten hän näkee yrityksen mahdollisuudet menestyä tulevaisuudessa. (yrityskaupat.net.)

Jos mietitään yrityksen arvoa ostajan näkökulmasta, on päämäärä helppo asettaa. Yrityksestä maksettu kauppahinta pitäisi saada takaisin jollain aikavälillä, mielellään lyhyellä, ostetun yrityksen tuotteilla tai palveluilla. Yrityksen arvoa ei yksiselitteisesti voida määrittää laskelmien avulla. Laskelmilla voidaan kuitenkin osoittaa sellaisia hintoja, jotka eivät ole hyväksyttäviä, vaan johtavat ostajan kannalta ylihintaan tai myyjän kannalta alihintaan. (Leppiniemi 2006, 311.)

Mielestäni on vaikea nähdä tilannetta, jossa yrityksen arvo määritetään ja todetaan, että yritys on elinkelvoton tai lähes konkurssikypsä ja siinäkin tapauksessa yritykselle löytyisi halukkaita ostajia. Tietysti yrityksessä voi olla osia, jotka kannattavat ja houkuttelevat siksi ostajaa. Esimerkkinä voisi mainita ko-

neet, laitteet ja yrityksen varasto. Kihlakunnanulosottomiehen on syytä olla tietoinen näiden osien arvonmäärittämisestä.

Kihlakunnanulosottomiesten vastauksista huomaa, että yrityksen arvon tai osakkeiden arvon määrittäminen on vaativaa ja siihen tarvitaan usein erityisosaamista ja asiantuntija-apua. On tärkeää tietää, mistä tätä erityisosaamista saa, jos itse ei osaa arvoa määrittää. Ainakin tapauksissa, joissa joudutaan myymään yrityksen osakkeita tai muuta kiinteää omaisuutta, on pystyttävä tekemään kyseisen omaisuuden osalta laskelmia omaisuuden arvon määrittämiseksi.

Pienten ja keskisuurten yritysten arvo voidaan määrittää kahdella tavalla: yrityksen tuottoarvolla ja yrityksen velattoman omaisuuden arvolla eli substanssiarvolla. Muitakin arvonmäärittämis menetelmiä on olemassa esimerkiksi yrityksen arvon määrittäminen P/E-luvun avulla, yrityksen arvon määrittäminen P/S-luvun avulla, Benchmarking -vertailulla ja Balanced scorecard -vertailulla (Leppiniemi 2006, 311.) Näistä arvonmäärittämiskeinoista löytyy lisätietoa alan kirjallisuudesta ja netistä kaavoja näiden arvojen laskemiseen. En tässä yhteydessä käy niitä läpi, koska ne eivät ole tarpeellisia kihlakunnanulosottomiesten työn kannalta.

Arvonmäärittäminen vaatii erityisosaamista ja on useimmiten paras, että alan ammattilainen tekee sen. Kahdesta arvonmäärittämis tavasta, tuottoarvosta ja substanssiarvosta, on kuitenkin hyvä olla tietoinen. (yrityskaupat.net.)

6.2 Tuottoarvo

Tuottoarvolla pyritään määrittämään, kuinka paljon yritys tulee lähivuosina tuottamaan. Näin toimitaan, kun yrityskaupassa yrityksen arvo määritetään tulevaisuuden perusteella. Tätä varten tarvitaan realistinen tulosennuste. (yrityskaupat.net.)

Tulosennusteessa lasketaan tulevat tuotot yhteen esimerkiksi viideltä seuraavalta vuodelta. Näin saatu summa on yrityksen arvo tuottoarvolla mitattuna. Verottaja laskee tuottoarvon käyttäen ainoastaan toteutuneiden aikaisempien vuosien tuloksia, koska verotuksen kannalta se riittää. (yrityskaupat.net.)

Tuottoarvon laskennassa käytetään menneiden vuosien tuloslaskelmia ja erityisesti uusimpia virallisia tuloslaskelmia. Oikaisuja käytetään, jotta saadaan mahdollisimman oikea tulos tulevien vuosien tulosenustetta varten. On huomioitava, että viralliset laskelmat tehdään aina verotusta varten ja ne eivät anna aina oikeaa kuvaa yrityksen rahantekokyvystä. Oikaisuja tehtäessä on asiantuntija-apu usein tarpeen. (yrityskaupat.net.)

Tuloslaskelmassa tarkastellaan usein oikaistua käyttökatetta arvoa määriteltäessä. Tällöin esimerkiksi poistoja ei huomioida laskelmassa. Yrityksen arvoa määriteltäessä useat muutkin luvut tuloksen kuvaamiseksi voivat tulla kysymykseen. Näin tapahtuu varsinkin yrityskaupassa, kun halutaan saada yritys ostettua mahdollisimman edullisesti ja toisaalta myytyä mahdollisimman kalliilla. (yrityskaupat.net.)

Tuottoarvoa voidaan mitata esimerkiksi vapaan kassavirran menetelmällä. Perusajatuksena on, että yrityksen arvo on sen tuottamien kassavirtojen nykyarvo. Arvo määritetään koko yritykselle eli omalle ja vieraalle pääomalle tai pelkästään omalle pääomalle. Toinen tapa on tilinpäätösperusteinen tuottoarvon määrittäminen. Laskukaavoja yrityksen arvon määrittämiseksi löytyy alan kirjallisuudesta ja internetistä. (Leppiniemi 2006, 319.)

Seuraavassa on esimerkki tuottoarvon laskemisesta.

Osakeyhtiön kolmen viimeisimmän tilinpäätöksen osoittamat tulokset korjattuina satunnaisilla erillä, tilinpäätössiirroilla ja tuloveron oikaisuille ovat: Vuosi 1 = 20.000 euroa, vuosi 2 = 23.000 euroa, vuosi 3 = 27.500 euroa.

Osakeyhtiön vuositulosten keskiarvo on näin ollen $(20.000 + 23.000 + 27.500) / 3 = 23.833$ euroa. Kun yhtiön tulosten keskiarvo pääomitetaan käyttäen esimerkiksi 15 %:n korkokantaa, saadaan yhtiön tuottoarvoksi $23.833 / 0,15 = 158.889$ euroa. (Valtakunnanvoudinvirasto 2014.)

6.3 Substanssiarvo

Substanssiarvo on helppo ja yksinkertainen arvonmääritysmenetelmä verrattuna tuottoarvoon. Substanssiarvo on yrityksen minimihinta. Sen saa lasket-

tua, kun vähentää taseen viimeisestä luvusta kaikki velat. Vieläkin helpompi tapa on laskea substanssiarvo eli yrityksen omapääoma lisättynä varauksin on lähes sama kuin edellisen vähennyslaskun tulos. Substanssiarvo tarkoittaa yrityksessä olevaa omaa, velattoman omaisuuden määrää. (yrityskaupat.net.)

Substanssiarvolla tarkoitetaan sitä rahamäärää, joka saataisiin, jos yritys lopettaisi toimintansa, sen tuotantotekijät myytäisiin ja velat maksettaisiin. Toimivan yrityksen arvo on yleensä substanssiarvoa korkeampi, koska toimivan yrityksen arvo on sen tulevien rahavirtojen nykyarvo eli tuottoarvo. (Leppiniemi 2006, 315.)

Yrityksen velat saadaan selville taseen vastattavaa puolelta vieraan pääoman ja pakollisten varausten ryhmästä. Vieras pääoma jaetaan lyhyt- ja pitkäaikaiseen vieraaseen pääomaan. Mitä enemmän vierasta pääomaa on sitä suurempi on yrityksen rahoitusriski. (Leppiniemi 2006, 318.)

On muistettava, että verovelka tulee ottaa huomioon vieraana pääomana, olipa se merkitty taseeseen tai ei. Verovelan erääntymistä on saatettu lykätä, mutta toiminnan lopettamiseen perustuvassa laskelmassa se tulee ottaa huomioon. Verovelka tulee laskea tilinpäätössiirroista ja realisoitavissa olevien varojen myyntivoitosta, vaikkei tällaista verovelkaa yksittäisen yrityksen erillistilinpäätöksessä voikaan ottaa laskennallisena verovelkana huomioon. (Leppiniemi 2006, 318.)

Virallisessa taseessa näkyvät omaisuuserien arvot ovat verotuksellisia arvoja ja riittävät siten verottajalle. Yrityskauppatilanne on taas tätä vaikeampi. Oikaisuja tarvitaan eli ensin täytyy selvittää myytävien omaisuuserien kuten talojen, hallien, koneiden, sijoitusten ja muun irtaimiston käyvät eli markkina-arvot. (yrityskaupat.net.)

On tiedettävä yrityksen varojen todennäköiset luovutushinnat substanssiarvon määrittämiseksi. Esimerkiksi osakehuoneiston todennäköinen luovutushinta voi olla sen tasearvoa suurempi tai pienempi. Yrityksen tulonhankintaprosessissa käytettävien pysyvien vastaavien tasearvostus on usein subjektiivista, ei markkinahintoihin nojautuvaa. (Leppiniemi 2006, 317.)

Käypäarvo tarkoittaa sitä, minkä arvoinen esimerkiksi 10 vuotta vanha kuorma-auto on tänä päivänä. Kiinteistö voi olla taseessa 50 000 euroa, vaikka kiinteistön käypäarvo onkin 300 000 euroa tänä päivänä. Tällaisessa tapauksessa käypien arvojen yhteenlaskettu summa ylittää koko kirjanpidossa näkyvän taseen loppusumman. (yrityskaupat.net.)

Voidaan sanoa, että hyvin toimivalla ja terveellä yrityksellä tuottoarvo ylittää substanssiarvon. Yrityskauppatilanteessa ostaja on valmis ostamaan tulevaisuuden tuotot ja saa kaupassa siihen tarvittavan yrityksen omaisuuden (yrityskaupat.net). Substanssiarvon merkitys korostuu yrityksen ollessa todennäköisesti lopettamassa toimintaansa. Tuottoarvon ollessa substanssiarvoa pienempi, osakkeen tai osuuden arvo määritetään yleensä substanssiarvon perusteella. (Leppiniemi 2006, 317.)

Jos yrityksen substanssiarvo ylittää tuottoarvon, ollaankin jo vaikeammassa tilanteessa. Yrityskauppatilanteessa yrityksen hinta on silloin liian korkea ja jatkoselvityksissä tarvitaan ammattilaisen apua. (yrityskaupat.net.) Yrityksen osakkeiden arvoa laskettaessa täytyy huomioida se, että kaikki osakkeet eivät ole samanhintaisia. Esimerkiksi, jos myydään vähemmistöosuutta, osakkeen hinta on lähempänä substanssiarvoa kuin tuottoarvoa. (yrityskaupat.net.)

Edellä oli kaksi tapaa määrittää yrityksen arvoa. Terve ja toimiva yritys on tietysti eri asia kuin maksuvaikeuksiin joutunut yritys. Mikäli yrityksellä on laskennallisesti mahdollisuus selvitä ulosottoveloistaan, maksuhäiriöt ovat satunnaisia ja velallinen noudattaa ulosotossa sovittua maksuohjelmaa, en näe suurta vaaraa siihen, että velkojen saatavat jäisivät perimättä. (yrityskaupat.net.) Mielestäni aina on kuitenkin tärkeää, että yrityksen taloudellinen tilanne pystytään määrittämään tarpeeksi hyvin, jotta velkojen hoito ja maksusuunnitelmien tekeminen velallisen kanssa perustuisi realistiseen ja totuuden mukaiseen ajatteluun.

Tärkeää on esimerkiksi huomioida toimimattomille tai kannattamattomille tytäryrityksille ja muille läheisille yrityksille niiden puolesta annetut vakuudet tms. vastuusitoumukset. Nämä saattavat olla tosiasiallisia velkoja ja tätä arvioitaessa tulee huomioida velallisen oma mahdollisuus velkansa suorittamiseen. (Leppiniemi 2006, 319.)

Kihlakunnanulosottomiehen kannalta substanssiarvon määrittäminen ja seuraavassa luvussa oleva osakkeiden arvon määrittäminen on hyvä osata ja ainakin ymmärtää. Asiantuntija-avun käyttäminen on mielestäni järkevää aina, kun siihen on vähänkään tarvetta ulosottoasioiden tehokkaan hoidon kannalta.

6.4 Osakkeiden arvo

Ulosoton kannalta voi tulla vastaan kysymys yrityksen osakkeiden arvosta. Jos todetaan, että yrityksen osakkeilla ei ole arvoa, on niitä turha ryhtyä ulosmittaamaan. Arvotonta omaisuutta ei saa ulosmitata. Kyseessä on turhan ulosmittauksen kielto. (Ulosottokaari 4 luku 16 §.)

Yrityksen arvon määrittäminen perustuu joko sen varallisuuteen tai yrityksen liiketoiminnan tuottoon. Osakkeen arvoa voidaan mitata esimerkiksi osakkeen tasearvolla. Periaatteessa osakeyhtiön varat ovat yhtä kuin sen taseen oma pääoma. Oma pääoma/osake saadaan, kun oma pääoma jaetaan tilikauden lopun osakemäärän mukaan. Verottaja laskee pörssissä noteeraamattoman osakeyhtiön osakkeen matemaattisen arvon varallisuusverotusta varten. Yrityksen osakkeen matemaattinen arvo saadaan, kun yhtiön varoista vähennetään velat ja saatu nettovarallisuus jaetaan liikkeelle laskettujen osakkeiden määrällä. (Saario 2000, 82.)

Pörssiyhtiöiden osakkeen arvon määrittäminen on aivan oma maailmansa. Pörssiyhtiöt ovat onneksi harvinaisuus ulosotossa. Mainitsen tässä yhteydessä kuitenkin P/E-luvun. Se kertoo, miten markkinat arvostavat osakkeen. $P/E\text{-luku} = \text{osakkeen hinta} / (\text{nettotulos/osakkeiden lukumäärä})$. Jos yrityksen P/E-luvuksi saadaan 14, kestää 14 vuotta ennen kuin yritys on tehnyt voittoa pörssikurssinsa verran. Tämä edellyttää yritykseltä tasaista vuositulosta. (Saario 2000, 85.)

7 POHDINTA

Tarkoitukseni oli käsitellä opinnäytetyöni aihetta mahdollisimman laajasti, jotta lukija saisi kokonaiskäsityksen velallisyriksen taloudellisen tilan analysoinnista ulosottoprosessissa. Velvoitteidenhoitoselvityksen merkityksestä tulee korostaa. Velvoitteidenhoitoselvitys auttaa kihlakunnanulosottomiestä suuresti

työssään ja sitä tulee ehdottomasti hyödyntää. Aihe oli haastava, mutta onnistuin mielestäni kokoamaan keskeiset asiat yhteen. Opinnäytetyöstäni voi esimerkiksi kihlakunnanulosottomies koota kahden sivun verran keskeisiä elementtejä kuten esimerkiksi tärkeimmät kaavat ja käyttää näin saatua tiivistelmää hyväkseen päivittäisessä työssään.

Kihlakunnanulosottomiehen työ on haastavaa, kun ulosottovelvollisena on yritys. Haastavaksi asian tekee se, että joka päivä ei tule tarvetta tutkia syvällisemmin velallisyrittäjien taloutta. Sitten kun tarve tulee, on kaivettava muistiinpanoja esiin muistin virkistämiseksi. Riittävä koulutus, velvoitteidenhoitoselvityksen hyödyntäminen ja asiantuntija-avun pyytäminen tarvittaessa, taakaavat kuitenkin hyvän lopputuloksen niin velallisen kuin velkojan kannalta. Velkojen maksun seuranta ei pidä myöskään unohtaa.

Tärkein työvälineeni opinnäytetyön tekemisessä oli kihlakunnanulosottomiesten haastattelut. Haastattelun tulokset olisivat aivan toisenlaiset, jos haastattelu olisi tehty Helsingissä tai jossain muussa isossa kasvukeskuksessa, missä yrityksiä on enemmän. Haastattelun tekeminen Kymenlaakson ulosottoviraston Kotkan toimipaikassa olisi antanut myös erilaisen tuloksen. Siellä satamatoiminta luo erilaisen yritys ympäristön. Haastattelun tulokset koskevat siis vain ja ainoastaan Kouvolan toimipaikkaa ja niitä ei voi yleistää laajemmin.

Saamieni vastausten perusteella Kymenlaakson ulosottoviraston Kouvolan toimipaikan henkilökunta ymmärtää hyvin yrityksen taloutta ja tunnuslukuja. Yrityksiä ei kuitenkaan tule ulosottovelvollisiksi usein Kouvolan toimipaikkaan ja sen vuoksi koulutusta ja asioiden kertaamista kannattaa tehdä. Koulutusta ei ole mielestäni koskaan liikaa. Samaa mieltä olivat myös haastattelemiini kihlakunnanulosottomiehet.

Tulevaisuus tuo varmasti haasteita myös ulosottotyön kannalta. Yleinen epävakaa taloudellinen tilanne luo paineita säästöille ja organisaatioiden muutoksille. Tämä tulee varmasti näkymään myös ulosotossa tehokkuus vaatimuksina.

LÄHTEET

Aalto, J. Haastattelu 19.12.2014. Kouvola: Kymenlaakson ulosottovirasto.

Aho, P. 2014. Miten luen tuloslaskelmaa ja tasetta? Saatavissa: <http://www.sbb.fi/downloads.html> [viitattu 26.9.2014.]

Asiakastieto.fi. 2014. Maksuhäiriötilastot 2013. Saatavissa: <http://www.asiakastieto.fi/web/fi/asiakastieto/tuoreita-tilastoja> [viitattu 19.9.2014].

Harmaan talouden selvitysyksikkö. 2014. Harmaan talous 2014.

Hertsj, A. 2014. Työllisyyskysely lupaa Suomelle kehnoa talvea. Kauppalehti 9.12.2014.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.–16. painos. Helsinki: Tammi.

HS.fi. Maksuhäiriöisiä yrityksiä on nyt enemmän kuin koskaan. Saatavissa: <http://www.hs.fi/talous/a1389581331537>. [viitattu 22.9.2014].

Kinnunen, J., Laitinen E. K., Laitinen, T., Leppiniemi, J., Puttonen, V. 2007. Avain laskentatoimeen ja rahoitukseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Kukkonen, H. Haastattelu 22.12.2014. Kouvola: Kymenlaakson ulosottovirasto.

Laaksonen, R. Haastattelu 1.12.2014. Kouvola: Kymenlaakson ulosottovirasto.

Laki avoimesta ja kommandiittiyhtiöstä 29.4.1988/389.

Laki harmaan talouden selvitysyksiköstä 21.12.2010/1207.

Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2006. Tilinpäätöksen tulkinta. Neljäs, uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro.

Matinlauri, J. Haastattelu 22.12.2014. Kouvola: Kymenlaakson ulosottovirasto.

Mukka, A. 2014. Tässä jackpotissa voi joutua myös luopumaan. Helsingin Sanomat 28.12.2014.

Mäkelä, S. 2014. Valtakunnanvoudinvirasto. Yrityperintäkoulutus 31.3 – 3.4.2014. Yritykset ulosoton näkökulmasta

Oikeus.fi. 2014. Saatavissa:

http://www.oikeus.fi/ulosotto/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2014/04/ulosottot_ehostanutharmaantaloudentorjuntaa.html [viitattu 28.6.2014].

Oikeus.fi. 2014. Saatavissa:

<http://www.oikeus.fi/ulosotto/fi/index/velallisenaulosotossa/ulosottopakko.html> [viitattu 22.9.2014].

Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624.

Pesonen, E-S. 2014. Yritykset huolissaan luottotappioista. Kauppalehti 22.1.2014.

Pöysä, J. 2014. Tavaravienti ei kasva muttei supistukaan. Kauppalehti 9.12.2014.

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Saario, S. 2000. Miten sijoitan pörssiosakkeisiin. Kuudes, täysin uudistettu ja laajennettu painos. Juva: WSOY.

Siidorow, K. 2014. Yrityksen elinkelpoisuuden määrittely ja taloudellisen tilan analysointi ulosottomenettelyssä. Valtakunnanvoudinvirasto 2014. Länsi-Suomen erikoisperintä.

Silen, M. 2013. Suojaako osakeyhtiömuoto?. Saatavissa:

<http://jasentiedote.chamber.fi/index.php/jasentiedote/Lakiasiat/Suojaako-osakeyhtioemuoto> [viitattu 18.9.2014].

Tilastokeskus. 2015. Lopettaneiden yritysten määrä lisääntyi huomattavasti. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/aly/2014/03/aly_2014_03_2015-01-23_tie_001_fi.html [viitattu 25.2.2015].

Ulosottokaari 15.6.2007/705.

Valtakunnanvoudinvirasto. Yrityisperintäkoulutus 21.3.2013. Tiedon lähteitä yritysverinnässä.

Valtakunnanvoudinvirasto. Yritysverinnäkurssi 2014. Yrityksen ulosottoselvitys rooteliperinnässä.

Valtionvarainministeriö. Taloudellinen katsaus, syksy 2014. Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

Velvoitteidenhoitoselvitys 2014.

Yle.fi. Suomalaisten maksuhäiriöt kovassa kasvussa. Saatavissa:
http://yle.fi/uutiset/suomalaisten_maksuhairiot_kovassa_kasvussa/7482543
[viitattu 22.9.2014].

Yrityskaupat.net. Suomen yrityskaupat 2014. Saatavissa:
https://www.yrityskaupat.net/vinkit_s.php?sid=583 [viitattu 25.9.2014].